

OROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. VII.

Turč. Sv. Martin, 31. Mája 1876.

Číslo 5.

Lazar.

Povešť z Hercegovinského života.

Podáva *Felix Kutlík.*

(Dokončenie.)

Lazar býval na Cetini u bratrancov vladkových, rozprával ďalej Nikola. I túžil po boji so sverepým Turčiom. Bývať chcel na hranici, by každý deň bojovať mohol. To sa hneď nestalo. Dákysi nepokoj zmocnil sa jeho búrlivej duše a dákaši nová túžba zrodila sa v ňom, ktorá celkom zaujala jeho srdce a mladistvú tvár smútkom odiala. Priatelia marne dopytovali sa po príčine tejto premeny.

„Pobratime,“ riekol jedného dňa Stevan k Lazovi, „dívam sa na teba jako zalúbená deva na miláčka svojho, jako mať na milé dieťa svoje: a zármutok tvoj ma sužuje. Už v chráme

Božom, keď ňa vladyka požehnával, bol si smutný; ale teraz zdá sa, jakoby neкто otrávil bol dušu tvoju. Prečo sa trudíš, prečo hynieš? Zmuž sa, vyjasni čelo, i vyžaluj bôl svoj priateľovi svojmu! Alebo snaď Stevanovi nedôveruješ?“

Bol že vám to za junáka — ten Stevan! Jasná jeho tvár závodí s ružou, výška jeho závodí s mladou jedlicou, dve ruky jeho sú jako rozpiate krydlá orla, krok bystrý jako krok leva, reč jasná a zvučná jako potôčik černo-horský. Ač je ešte mladý, no vidieť na ňom, že z orlíčatka toho vyrastie orol.

„Stevane,“ ohlásil sa Joko, „či ozaj neznáš, prečo náš Lazo smúti? Či nevieš, že Lazo videl Jelenu Kovačičovu? Od toho okamženia on smúti, túži a sužuje srdce svoje.“

Joko a Stevan zasmiali sa chutne a tak Lazov smútok zahnať sa domnievali.

Lazo sa pousmial, ale len tak, jako keď slnko na chvíľku z pomedzi

oblakov vykukne a potom zase sa ztratí.

„Videl som Jelenu,“ riekol smutne pred seba hladiac, „ale ona je dcérou sardara¹⁾, a ja som biednym a chudobným junákom!“

¹⁾ Sardar = okresný hajtman.



František Palacký.

„Čo biednym?“ zvolal Joko. „Tys pobratimom našim, i máš právo ku každej Černohorke! Naše sestry nehľadia na hodnosti, hľadia ale na junáctvo a tým sa ty pochľúbiť môžeš!“

„Nesmiem sa priblížiť k jej srdcu; veď som len za krátky čas hosťom Hory a nemám ešte junácke zásluhy.“

„Keď chceš Jelenu dostať,“ riekol vážne Joko, „ja sám pôjdem na námluvy do Kovačičov. Keď by som nemal Angelu, iste bych Jelenu miloval, veď je ona druhou krásavicou na Hore. Či pravdu hovorím, Stevane?“

„Pravdu! Ona je okrasou našej Hory. To všetci vieme. A že je milá a že vernou bude mužovi svojmu, o tom nepochybujeme. Veď i jej brat Sava, náš pobratim, je hodný junák, ktorý sa nezahaňbí v boji, no pochľúbiť sa môže víťazstvami a Jelena je jeho sestrou! Nechajme to, bratia. Druhú, pre nás teraz zvláštnu zprávu, mám vám oboj v známosť uviesť. Včera bol som v Záhorách na Neguši; i dozvedel som sa, že na Grahove Ali baša s vojskom svojim leží. Do sto hromov, na Grahove Turek! Junáci na Záhorí ma vyzvali, aby sme Aliho tam prepadli a zničili. Privolil a prisľúbil som, že zajtrá medzi nich sa navrátim. Nuž a vy dvaja pôjdete s nami?“

„Pôjdem,“ riekol prudko Lazar a smútok zrazu ztratil sa z tvári jeho.

„Nie som proti tomu,“ doložil Joko, „čo ale povie brat môj vladyka?“

„Keď zbijeme Turka, príjdeme mu povedať, čo sme vykonali,“ odpovedal Stevan. „V boji tom súčasní sa len mládež. Otcovia naši tiež tak bojovali a my sme jich deti. Bude to nevýslovná radosť na Hore, keď otcovia za nami na Grahovo prídu a tam zničených Turkov najdú a nás čo víťazov pozdravia!“

Vyššie tristo mládencov pod vodočovstvom Stevana vybralo sa na Grahovo. Keď Smail-aga videl blížiti sa Černohorcov, ustupoval, a to preto, aby zmámil mladíkov, ktorí bez rozvahy hnali sa za nim. Pozde zbadali, že jich Smail zo všetkých strán otočil; no ani

jedon nemyslel na osvobodenie, ale len na slavnú a junácku smrť.

Nastal boj ukrutný. Smail namáhal sa prvýraz na lov vyletejších orlov pokoriť. Bol to boj zvláštny, ktorý ešte i dnes mládencov Hory oduševňuje¹⁾.

„S Bohom Hora!“ zvolal Stevan a s handžarom v ruke viedol mužov svojich do krvavej seče.

„S Bohom Hora!“ odpovedali mladíci i vrhali sa do radov tureckých.

„Umet i Muamed!“²⁾ zkrikli Turci i valili sa zo všetkých strán na junákov.

„Za mnou, bratia!“ volá Stevan a smelo dorážajú na fanatických Turkov.

Boj zúril všeobecne. Len vtedy handžare mladých junákov prestaly obeť kosiť, keď v hŕstku ztisknutí mladíci nemohli sa pohybovať. I vyrúti sa z kruhu Lazo i zvolal: „Hurrah, bij a tlč, za slávu Hory!“

I prekliesnil na novo k boju cestu, ktorá ale po chvíľke zase sa zavrela. Zchytil Lazar barjak³⁾ a hodil ho medzi Turkov a zvolal:

„Bratia, svätý barjak náš Turci šliapu!“

Kolo junákov sa rozšírilo, barjak bol vyzdvihnutý, no zrazu množstvo Turkov udušilo kruh junákov a oni — hynuli. Turci sekali junákom hlavy, aby tak deň na Grahove oslávený byť mohol.

Smail-aga pohliadol na hrbu zničených mládencov. Jeho srdce pohllo sa citom diabla. Keď videl, že jeho vojaci junákom hlavy odrezujú, zvolal:

„Dost je hláv pre vás, tie niekoľké, čo sú tým štencom na väzách, sú moje a ja jich sokolom za pokrm nechávam.“

Medzi tými, ktorým hlavy odfaté neboly, ležal Lazo a brat Jelenin Sava.

Turecké vojsko vzdialilo sa z bojišta.

Mrak začal sa vláčiť po zemi, keď Lazo precítil.

„Joko, Stevane,“ volal tichým hlasom i díval sa do kola, ale odpoveď žiadnu ne-

¹⁾ Boj na Grahove je historický a pravdivý.

²⁾ Umet i Muamed = Lud Mohameda; tak kričia v boji Turci.

³⁾ Barjak, prapor, zástava.

dostal. Len v dialke počul výkriky: „Allah, Allah!“

Víťazstvom opojené vojsko Smailovo tiahlo ďalej.

„Moji bratia sú v boji,“ vzdychol si Lazar, „a ja tu ležím, ja som tu zaostal. Jako sa ale zhrozil, keď vstávajúc videl pri sebe zohyzené telo Jokovo a Stevanovo!“

„Tak vás zohydzili,“ hovoril boľne Lazo a díval sa na zničených súdruhov svojich. „Len tento pri mne ležiaci má hlavu. Či žiješ, pobratime?“

Bol to Sava.

„Lazare,“ ohlásil sa tísko precítivší sa Sava, „ešte žijem; rana ma páli, daj mi vody.“

Lazara premohol závrat, i zvalil sa na zem.

I ty umieraš,“ vzdychol si Sava, „ty miláčku sestry mojej a len ja biedny žiť zostávam!“

Sava naklonil sa k Lazovi a do ucha mu šopkal:

„Pozdrav všetkých junákov, ktorí za svobodu padli!“

Sava biedne fahal sa po zemi, hľadajúc zriedlo občerstvujúcej vody. Všade v ceste ležali mu mŕtvi jeho súdruhov, ktorých po zbrani a šatoch poznával.

„I vy ste mŕtvi!“ zvolal Sava, keď dotiahol sa k Jokovi a Stevanovi. „Turek besný odsekol vám hlavy, aby od bašu dostal členky¹⁾. Odveta za vás bude ukrutná!“

I premohla ho ranová zimnica, i sklonil hlavu svoju na zomdleného Lazu.

Všade je hrobové ticho, všade pusto a len dve srdcia na bojišti bijú, jako by vraveli, že ešte žiť budú. Hviezdičky svietily na pole krvavého boja a chladný večierik obživoval Savu a Lazara.

Tak hľa bola udusená čata mládencov na Grahove. Zatesklili rodičia nad padlými mládencami, no neplakali zúfale; veď v posvetnom boji za vieru Kristovu a svobodienku

¹⁾ Členka = srieborné perá, ktoré sa za hlavy kresťanské dostávajú; je to „ozdobný znak“.

zlatú padlého syna rodičia, bratov sestry a milencov milenky požehnávajú.

Na druhý deň po boji shromaždili sa niekoľkí mužovia z okolia a poniektorí pohraniční Černohorci. Sobrali mŕtvych a pochovali ich v dedine svojej. Savu a Lazara odniesli ku Kovačičovi, kde sa oba vylicili.

V chráme Božom na Cetini slúži vладыka sv. omšu i modlí sa s národom za junákov, ktorí na Grahove padli. Ač je na Hore plač za padlými v boji potupnými, preca dnes kde tu ronía pokrevní slzu bólu, ktorá v srdci ľudskom zatajiť sa nedá. Ba i väčší ból zjavil sa na tvárach prítomných, keď vладыkov hlas pri modlitbe triasol sa a oči zaliali knihu slzami.

Sava a Lazar neboli prítomní pri zádušnicach. Oba sedia doma, dumajúc o Grahove a o bratoch, ktorých tak chytro utratili.

Práve ohlásal zvonček na kláštore, že zádušnice sú ukončené. Hlas zvonu prebudil Savu a Lazara z dumania.

„Pobratime,“ riekol Lazar, „i nám tento zvon mal vyzváňať tak, jako zvoní mŕtvým už súdruhom našim. My biedne žijeme!“

„My žijeme,“ odpovedal Sava, „ale kto pochopí vôľu Svätého? My žijeme, žiť budeme k pomste, ktorá sa nám dostala za podiel. I ja bych bol vďačne život skončil na Grahove, veď v takom boji padnúť, je túžbou srdca môjho. Ale či to nenie haňba pre nás, že takto biedne žiť máme?“

„Videli naši mŕtvých okolo nás ležať, i nemáme sa čo haňbiť. Môžu vidieť rany tvoje, ktoré svedčia, že bil si sa s nepriateľom. Ale ja som nešťastnejší. Mňa Turci len udusili, rany na tele nemám: preto haňbím sa, že žijem.“

Lazar sklopil hlavu svoju k zemi, jakoby sa haňbil, že nenie ranený.

Do siene vstúpila Jelena, sestra Savova.

Tvár ružová, oči veľké, čierne, bujné vrkoče hlavu otáčajúce, biely svetlými kvety vyšívany plášť, postava útla, ženská —, to bola Jelena.

„Pri kláštore hrajú kolo,“ riekla zvučným hlasom ku bratovi a Lazovi, pod stro-

mami ospevuje spevec boj na Grahove: slušná vec je, aby ste sa národu ukázali.“

„Nuž pravda, pôjdeme,“ prisvedčil Stevan; „idem si pre zbroj.“

I odišiel.

„A ty Lazare čo smútiš? Čis nemocný, že tvár tvoja bladne? Poď i ty s nami, i okreješ na tele i duši.“

„Mám ísť a tam stydeť sa pred národom?“ spýtal sa Lazar a pozrel prosebným pohľadom na Jelenu, ktorá v pohlade tom sa kochala, ale i hneď oči na druhé miesto uprela.

„Prečo bys sa stydeľ?“ usmiala sa Jelena. „Ktorý junák bol na Grahove, ten je pred Horou, i pred Jelenou víťazom. Poď len s nami, počuješ junácku pieseň, úcta národa je tvojou odmenou.“

„Ty si to žiadaš, abych išiel; nuž pôjdem,“ riekol Lazar a Jelenine reči staly sa jeho útechou.

Sava, Lazar a Jelena odišli spolu ku klášturu.

Bolože to krásne ľudstvo shromaždené pri kláštore! Mladí tančili kolo, starí načúvali spev slepca, ktorý vážnym hlasom ospevoval víťazstvá v boji vyznačivších sa junákov. Keď zabávajúci sa zbadali, že sa blížia k nim Sava, Lazar a Jelena, opúšťali hry a besedy, i poberali sa za nimi ku slepcevi.

Sava je bládý, rany ho utrápily. Smelosť tvár bládú jeho časom zažiarovala. Lazar hneď pozrel na ľud, hneď ale i zklopil oči k zemi, jakoby sa ľudu haňbil. Jelena dívala sa smele na všetky strany, jakoby povedať chcela:

„Sava je mojim bratom a Lazar je miláčkom duše mojej.“

Slepec začal ospevovať boj na Grahove, ľud umíkol a šepotu nebolo. Ospieval Joku a Stevana, ospieval oduševnenú mládež a lásku k rodu a vlasti. Spomínal junáka Hercegovca, jako rozlomil bojovný kruh Turkov, jako handžarom, ktorý sa v krvi zohrial, rany delil, jako bariak oslobodil. Naposledy zaspieval, že Smail-aga nechal dvoch junákov za pokrm sokolom, ktorí teraz stanú sa pomstiteľmi na Grahove padlých bohatierov.

Tvár Lazarova sa vyjasnila. Porozumel, že si haňbu na Grahove nevyzískal.

Dospieval spevec.

„Laza je príbabou¹⁾ a nie junákom!“ zavolal neкто zo zástupu.

Sava sa rozlútil, hľadal bezočivca, i vzal do ruky handžar, aby ho potrestal.

„Nie,“ riekol Sava, keď poznal prznitela slavnosti a dobrého mena; „deň tento vraždou nepoškvrním. Simeone, tys hosťa Hory a pobratima môjho zneuctil. Vieš, kde bývam, vieš zákony naše!“

„Haňbu som si na Grahove vydobyl,“ riekol smutne Lazar. „Sava môj, nie som viacej hostom Čiernej Hory!“

Škoda, že Lazar nepozrel na Jelenu! V jej očiach bol by našiel zadostučinenie. Jelenine oči hovoryly:

„Lazare, kto bol na Grahove, ten nenie pred Horou a Jelenou príbabou!“

Veniec diev otočil s Jelenou Lazara a Savu, i so spevom odprevádzaly jich do domu Kovačičovho.

„Deti,“ vraví Nikola, „kedyže tá prekliata závišť a nesvornosť vyhynie medzi Slovanmi?“

Ľud na Záhorí žiadal si Savu a Lazara vidieť. Úcta, ktorá sa pri takej príležitosti miláčkom národa preukáže, je krásna a dojímová; ona hojí všetky rany a vzdáva víťazstvu úctu. Len takýto život utvoril Horu, ktorú až do dnes stráži a zdržuje.

„Vojvoda Vuketič,“ hovoril Sava k Lazovi, „povoláva nás na Záhorie a my sme jeho hostmi. Prijal som pozvanie; myslím, že ho i ty s radostou prijmeš.“

„Sava môj,“ prosil Lazar, „žiadať, abych s tebou Smaila v jeho konaku navštívil, žiadaj srdce moje, žiadaj, čo chceš: všetko ti vyplním; len nežiadaj, abych s tebou išiel na Záhorie.“

„A prečo, Lazar môj? Či haňbiš sa so mnou ta ísť?“

„Či nevieš, čo mi Simeon nedávno priholal? A teraz mám ísť na Záhorie, abych

¹⁾ Príbabou = kto staré ženy olúpi, volá sa príbabou; koho tým menom pomenujú, cití sa byť nešťastným.

nový posmech a výsmech počul? Žil som junáctvu, posmechu sa vystaviť neviem.“

„Simeon z pomsty ta príbabou nazval, aby ťa z Hory vyhnal, a —“

Sava prestal ďalej hovoriť; Lazar lútošne pozrel na milého priateľa svojho.

„Či som snáď zradcom, že ma Simeon z Hory vyhnat chce?“

„Nie.“

„Či som sa previnil proti cti Simeonovej, alebo snáď jeho brata abo pobratima?“

„Hovorí, žes ho obrazil na cti.“

„Tak? Česť priniesol som medzi vás, nezneuctil som nikoho; bez cti nevrátim sa ani do svojho Sela. Dobre je, že som na tvoju žiadosť ešte za čas na Hore zostal: jestli bych sa bol prv vzdialil, Simeon by bol myslel, že som pred nim zutekal. Dokážem to Simeonovi, že som nevinný, no dokážem mu i to, že sa báť neznám a že ten, ktorý je deňne prichystaný k smrti, že si ten dušu hriechami nepošpiní a čo opravdivý junák žije i mre!“

„Mýliš sa, pobratime môj drahý. Chcem ti to objasniť! Pri rozličných zábavách a tancoch sestra moja najčastejšie so Simeonom sa zabávala. Zábavy tie boly nevinné. A Jelena čo i vedela, že Simeon láskou ku nej zahorel, nikdy mu žiaden slub neučinila. Čos ty na Hore a čo k nám chodievaš, nechodieva ona ku zábavam; preto Simeon myslí, žes mu srdce Jelenino odcudzil, že pre teba nim pohrdá.“

„Pobratime, vieš, že som nevinný; i to vieš, že som Jelenu od Simeona neodviedol. Keď som videl sestru tvoju, vyznám, že nejaký cit neznámy zrodil sa v duši mojej, ktorý vždy ma trápil, ktorý ma naučil o Jeleny vždy myseľ. Možno, že cit ten bol by ma prevládal, jestli by som bol smel myseľ, že čo jednoduchý junák môžem dcéru sardarovu za ženu dostať. I nebohý Joko a Stevan znepokojili ma, keď hovorili, že smiem myseľ na Jelenu. Jestli v tom nepríde výpad na Grahovo, neviem, čo by sa bolo so mnou stalo. Spýtaj sa Jeleny, veď si jej bratom, či som sa osmelil jej srdce túžbami srdca svojho omámiť? Ale, nech dnes chladná my-

sel rozkazuje rozmazanému srdcu: ja sestru tvoju zo srdca svojho vyhánam!“

Poslednie slová predniesol Lazar veľmi lútošne.

„Nie, pobratime, nie. Nesmieš svoje a srdce sestriho, ktorá ťa vrúčne miluje, zničiť. Ona mi čo bratovi povedala, žes jej srdca miláčkom. Chceš zničiť srdce milé, ktoré v srdci tvojom zemský pokoj nachádza? Dáš si zničiť Simeonovi šťastie svoje? Nebuď citlivým! Vy sa milujete a ja spokojný som s láskou vašou. Že je sestra moja serdarova dcéra, nech ťa to nemýli; veď junák, ktorý bol na Grahove, nad každú hodnosť je vyvýšený. Nezarmucuj ma tedy rečmi svojimi, pobratime drahý! Hneď idem ku sestre, neskôr pôjdem sám na Záhorie. Keď sa vrátim, vypýtam ti sám Jelenu od rodičov.“

Sava odišiel k sestre. Lazar opustil dom Kovačičov.

„Jelena moja, Jelena drahá,“ a pobozkal Sava sestru svoju. „Možno, že už zajtrá nebudem ťa bozkávať. Šťastná si, že sa Lazar stane tvojim mužom; šťastný i on, že ťa dostane.“

Sava povyprával všetko sestre, čo Lazovi povedal, len nie to, že ju Laza zo srdca svojho vytvoril chce. Dobre to i urobil; veď by bol zničil srdce láskou rozžaté, srdce citlivé.

„Sava môj,“ riekla Jelena, „tak ozaj chceš, aby sa Lazar stal mojim mužom? Snáď so mnou len žarty vystrájaš?“

„Nie sú to žarty, je to holá pravda,“ odpovedal Sava. „Jestli by srdce tvoje druhého, a nie Lazu, chcelo, ja bych sa stal nešťastným!“

Jelena zakryla si rozplamenenú tvár. I položiac ruku na zbúrené srdce, hladela ho utíšiť. Sava odišiel uspokojený.

Lazar opustil dom Kovačičov, i poberal sa do domu Simeonovho. A jaký bol zmenený! Nevidí nič cestou, nemyslí o ničom, len snáď o tom, že jeho život novú dráhu žitia nastúpi.

„Tak je,“ vraví si cestou zadumený Lazar, „to urobím!“

A ďalej stúpá k domu Simeonovmu.

Škoda, že cesty junákov našich sú klzké, škoda, že junáci naši nehľadajú radu u starších, škoda, že duch junácky nepozná a nestavia si hrádze: preto práve mnohí v súbojoch zhnuli, mnohí samí si odoberajú život a mnohí odbehli k Turkom!

„Pochválen buď Boh Otec, Boh Syn a Boh Duch Svätý!“ poklonil sa Lazar, keď vkročil do domu Simeonovho.

Simeona doma nebolo.

Jefrem, brat Simeonov, neprijal pozdravenie, jeho zrak Lazarovi inšie zvestoval.

„Kresťanom som, i myslím, že sa v dome kresťanskom nachádzam,“ riekol urazený Lazar; „divím sa ale, že ma jako takého pozdravením kresťanským nevítaš.“

„Kresťanom som i ja,“ riekol uštepáčne Jefrem, „ale babám neďakujem.“

„Babám?“ zvolal hnevom Lazar, i premeral Jefrema. „Jestli bych bol babou, bol bych sa bál ku vám prísť, ku junákom to, ktorí od pece dívali sa na Grahovo.“

„Hladáš rozopru?“ zvolal Jefrem.

„Nebojím sa vyhrážky, no vraždy na cti a junáctve sa bojím. Snaď i ty, brat Simeonov, schopný si takej vraždy?“

„Nehádam sa s tebou, ale sa ta spýtujem, čo chceš v dome tomto?“

„Hladám tvojho brata. Chcem sa s ním rozlúčiť.“

„Na ceste do domoviny tvojej už dávno ta očakáva. I on chce sa s tebou rozlúčiť.“

„Idem, poznám zákony slušnosti, preto mi jich vykladať nemusíš. I ty chceš mať prácu so mnou? Dobre, nelakám sa Jefrema. Bývam v Sele, tam dolu v Hercegovine, kde ta očakávať budem.“

Lazo vystúpil z domu Simeonovho, kde jeho citlivé srdce zase pohanenie utrpelo. I zaumienil si Cetiňu a Horu opustiť.

Lazar zastal nad Cetiňou a dlho nemo díval sa na ňu. V meste tomto bol šťastným, no ztratil v ňom všetko, čo mu bolo drahé a milé!

„S Bohom slavná Hora!“ vzdychol si Lazar. „Junácke nádeje dovedly ma k tebe, a ty si videla, že som ta nezneuctil. Želám ti rozkvet a slavné vždy víťazstvá nad Turkom; želám ti synov takých, jakých si v boji

na Grahove ztratila. I ty Jelena drahá, ktorá si našla útechu v srdci mojom, žij šťastne! Ja som ta miloval, no bola to láska nevinná a krátka, ktorá vždy blažiť bude dušu moju.“

Lazar nezbadať, že ho len na niekoľko krokov vzdialený Simeon počúva.

„A ty drahý pobratime, Savo,“ vravel ďalej Lazar a zperlily sa mu oči, „žij tiež blažene a šťastne! Odpusť, že bez tvojho znanja opustil som váš dom a teba, že som ta neprivilul k prsam svojim priateľským. Zadrž si sestru, život môj odnesiem Hercegovine, ktorej posväťm dni žitia môjho. Nesretneme sa viacej v živote časnom! Nemysli si, že som tvojou sestrou opovrhol, nie; ja vzdalujem sa od prameňa šťastia svojho, aby som sa hodil do náručia žitia hajdúckeho. Snaď sa tam všetky moje bolesti minú!“

„Tak dlho sa lúčiš s Horou?“ zahrnel Simeon na Lazara.

Lazar pozrel na dotieravca, ktorého hneď poznal.

„Dlho sa lúčim,“ riekol pokojne Lazar, „veď prežil som v nej dni milé a drahé; preto neutekám bezcitne z nej, veď láska ma ku nej viaže. Hladal som ta v dome tvojom, kde počul som od Jefrema, že ma na ceste očakávaš. Čo chceš? Tu som! Hovor chytro!“

Simeon pristúpil k Lazarovi a prísno sa díval na soka svojho. I vytiahol pištoľ a riekol k Lazarovi:

„Hotový si k zápasu? Jedon z nás padnúť musí!“

Lazar pohľadom nevinnosti ale i zmužlosti pozrel na vzteklého Simeona, a pohľad ten aspoň na chvíľu utíšil zúrívca.

„Mám sa k boju pripraviť? Myslím, že mi udáš príčinu, prečo sa hneváš a jako som sa proti tebe previnil?“

„A kde sú pištole tvoje?“ spýtal sa rozhorčeno Simeon.

„Pištole? V srdci Hory cestujem bez nich a v Hercegovine i päste sú dobré a dostatočné proti nepriateľovi. Ale hovor, čo chceš odo mňa?“

„Dobre to vieš, čo mám od teba požadovať. Žes mi odvábil milenku, preto ňa chcem potrestať. Nie je to veľiká vina?“

„Jestli by som ti bol odvábil milenku nečestne, nuž tvoj hnev som si zaslúžil. Ale ňa lutujem, že milenka ňa sama opustila.“

„Tak hovoríš o Jelene? Jestli tak, nuž je ničomnicou, tvojou neviestkou!“

„Simeone, nehovor tak biedne! Lúpežníka cti svojej a Jeleninej smrťou trescem. Pravda je, že oči moje videly rady Jelenu; no na prsach týchto nikdy nespočívala, jej ústa nikdy sa nedotkly úst mojich: ja som len dnes zvedel, že ňa milovala, ale i to zvedel som od jej brata. Že srdce moje o nej snilo, to nenie vinou. to nenie hriechom. A keď chceš mať Jelenu, vieš, kde býva, idz k nej a prednes jej žiadosť svoju. Odo mňa si ju nepýtaj; neval som ti ju, veď ani tvojou nikdy nebola! Ale to ti hovorím, neurážaj ma!“

Simeon stál nepohnuto; len jeho tvár prezradzovala, že v jeho srdci veľiký nepokoj búri. Cítil, že ho Lazar duševne prevyšuje; cítil, že mravnia moc Lazarova je skala nezvratná.

„Len vtedy sa presvedčím,“ hovoril Simeon, „že si pravdu hovoril, keď sa v prítomnosti mojej pred Jelenou, tak jako predo mnou osvedčíš a zaprisaháš.“

„Ja ňa nerozumiem.“

„Nerozumieš? Nuž pójdeš so mnou do Kovačičov —“

„To sa nestane! Mám právo ňa odísť, každý by ma tam vďačne uvítal, ale do Kovačičov sa nevrátim a tak vôľu tvoju nevyplním. Mňa Hora nikdy viacej nevidí!“

„Teda bys ti vždy cheel kalit' šťastie moje? Veď povedomia, že na Horu vrátiť sa môžeš, ničilo by moje šťastie a Jelena by ma nikdy nelúbila! Ty ist' musíš!“

Lazar prísno pozrel na Simeona.

„Otvorenú máš cestu do Kovačičov, ja ti v ceste nestojím. Jestli bys bol junákom, nuž nepredstavoval bys ma, jestli bys mal čisté srdce, nehľadal bys milenku u mňa: ty si nakaz¹⁾, ty si balija²⁾. Ty nie si oprav-

divým synom Hory! A čo chceš s tou pištolou? Jeden výstrel je tvój, potom budeš mojim a ja s tebou, jako s babou zachádzat budem. Či vieš, žes smrteľne urazil česť moju, keď si ma pred národom príbabou nazval? Kde si ale bol ty, keď sme boli na Grahove? Viem, že si medzi zajacmi prvým junákom! Prichystaný som k boju a smrti, ale k posmechu blížnych žit' neviem. Prvá rana je tvoja, druhá ale moja. Poď za mnou!“

Lazar odchádzal z územia Čiernej Hory, a Simeon nasledoval ho nemo. Na planine našej na Gacku, ktorá je ešte i dnes našou, zastal so sokom svojim Lazar.

„Simeone,“ vravel Lazar, „tu sa rieši sporná záležitosť naša. Nechcel som sa biť s tebou na Hore, veď som bol jej hosťom a krvou ju z kropiť, je predo mnou večný hriech. Tvoja pištol obom nám dnes slúžiť musí; že je tvojou, nuž nech je tvoja prvá rana. Ja chcem sa s tebou, keď náš život nenie istým, smieriť. Tu máš ruku moju! Bôh nech ti odpustí viny! Jestli ja v boji padnem, ubitie moje ti odpúšťam.“

„Ja sa mám smieriť s tebou? Nie! — Odčítaj kroky a zastaň si k cieľu!“

„Simeone, ja ňa želiem, žes sa na Hore zrodil, veď ty si obyčajným vražedníkom. Nuž ale ja reč nemením: ja ti odpúšťam viny, ja som s tebou smierený. — Som dvadsať roční, nuž na dvadsať krokov budeš na mňa páliť. Maj sa na pozore, ja na päťdesiat krokov jablko zrazím zo stromu; preto si žiadať nebudeš, abych ti to skutkom dosvedčil.“

Lazar odčítal kroky. Na mieste, kde zastal, prežehnal sa.

„Pál!“ zvolal na Simeona.

Simeon vypálil Lazara zvalila rana na zem.

Deti, vravel Nikola smutno, tak hľa zahynul Lazar!

A dobrý starký zaplakal.

Práve pred svojim domcom som stál, keď rana ozvala sa na planine. Odišiel som ňa, abych videl, čo sa stalo, čo ten výstrel znamená. Tam naišiel som Lazara v krvi sa valiaceho, ale ešte živého. Rana bola smrteľná. Po dvoch ťažkých dňoch umrel Lazar

¹⁾ Nakaz = Potvora.

²⁾ Balija = tolko čo Turek.

a bol na tom mieste pochovaný, kde som ho našiel, kde i dnes jeho kríž stojí.

„A čo ti vyprával Lazar?“ sputujú sa starca mladíci. „Či preklímal Simeona?“

„Mnohé veci mi Lazar vyprával, všetko to, čo ste dnes odo mňa počuli. Simeona nepreklímal, len toto povedal:

„Len to želim, že Černohorec stal sa mojim ubijcom; ja mu ale vinu každú odpúšťam!“

Plač našich, keď sme Lazara pochovávali, nebudem vám opisovať; veď city tie, ktoré vtedy srdcom mojim vládly, ešte i dnes vo mne žijú. Bol to bôľ podivný, no — nechcem vám ho opisovať. Ani vám nebudem poslednie hodiny Lazarove opisovať. Načo bych jich pamiatku v duši svojej dnes obživoval. O tých najradšej vtedy myslím, keď si spomniem na víťazstvá otcov našich. Možno, že vám raz umierajúceho Lazara opíšem, veď žiadam si, aby jeho pamiatka so mnou do hrobu nevstúpila.

Želajúc vyplniť posledniu túžbu Lazarovu, odišiel som na Cetinie. Tam ma privítal Sava a starý Kovačič. Moja zvest o smrti Lazrovej predesila priateľov jeho. Oj, tie bôle naše, kedyže raz prestanú? Kedy nám deň spásy našej zasvitne?

Po zavraždení Lazara Simeon prišiel do Kovačičov, aby si Jelenu vypýtal. Kovačič nechtiac zahaňbiť pýtača, neodbyl ho, ale ho poslal k Jelene.

Keď Simeon predstúpil pred devu, bol chladne ale úctive privítaný.

„Ďakujem ti, Simeone,“ riekla Jelena, keď jej žiadosť jeho známou sa stala, „že srdce tvoje mňa si za zornicu života vybralo. Ver mi, že ta neopovrhujem, ale srdce moje nenie už moje, a tak teda tebe ho už dať nemôžem.“

„Tvoje srdce je zadané? A komu si ho zadala?“

„Nie si spokojný s mojou odpoveďou? Maj tú úctu ku mne a nevdieraj sa do tajností nevesty, veď sa ta netýkajú! Preto odhaj srdce svoje druhej deve a mne daj slušný pokoj!“

„Jelena!“ zvolal hnevom Simeon, jakoby ho jej reči boly ranily; „tys ukrutná, keď tak zachádzaš s dávnym priateľom svojim. Či je snáď Lazarovou nevestou Jelena?“

„A keď je Lazarovou, nuž čože potom?“

„Ja som Černohorec, ty mnou opovrhnuť nesmieš,“ povie zúrno Simeon a plameň zlosti v očiach jeho zjavil sa.

„Ale srdce moje, ktoré ty chceš, je moje,“ povie Jelena. „Veď teda, že som nevestou junáka Lazara. A teraz vzdial sa odo mňa.“

„A kde je ten tvój junák, ktorý fa tu zanechal?“ sputuje sa zlostným úsmechom Simeon.

„Kde je Lazar? On vie, kde býva Jelena a v Hore sa neztratí. A čo to hovoríš, čo obrázaš posvätné city naše? Nepovedala som mu, že ho milujem; ani on, že ma lúbi: neviem, čo chceš urážlivými rečmi svojimi povedať.“

„Vedz, že nikdy nespočínú ústa tvoje na ústach jeho,“ posmešne zasmial sa Simeon. „Neteš sa šťastiu; keď ja nie, ani ty šťastnou byť nesmieš! Že sme fa dvaja mať nemohli, jednomu bolo nadobno ustúpiť z dejišta a ten, ktorý na večné časy odstúpil, bol Lazar.“

„Čo hovoríš? Čos vykonal Lazarovi? Hovor.“

„Chceš to zvedieť? Moja kuľa neletela darmo, zrazila i usmrtila Lazara.“

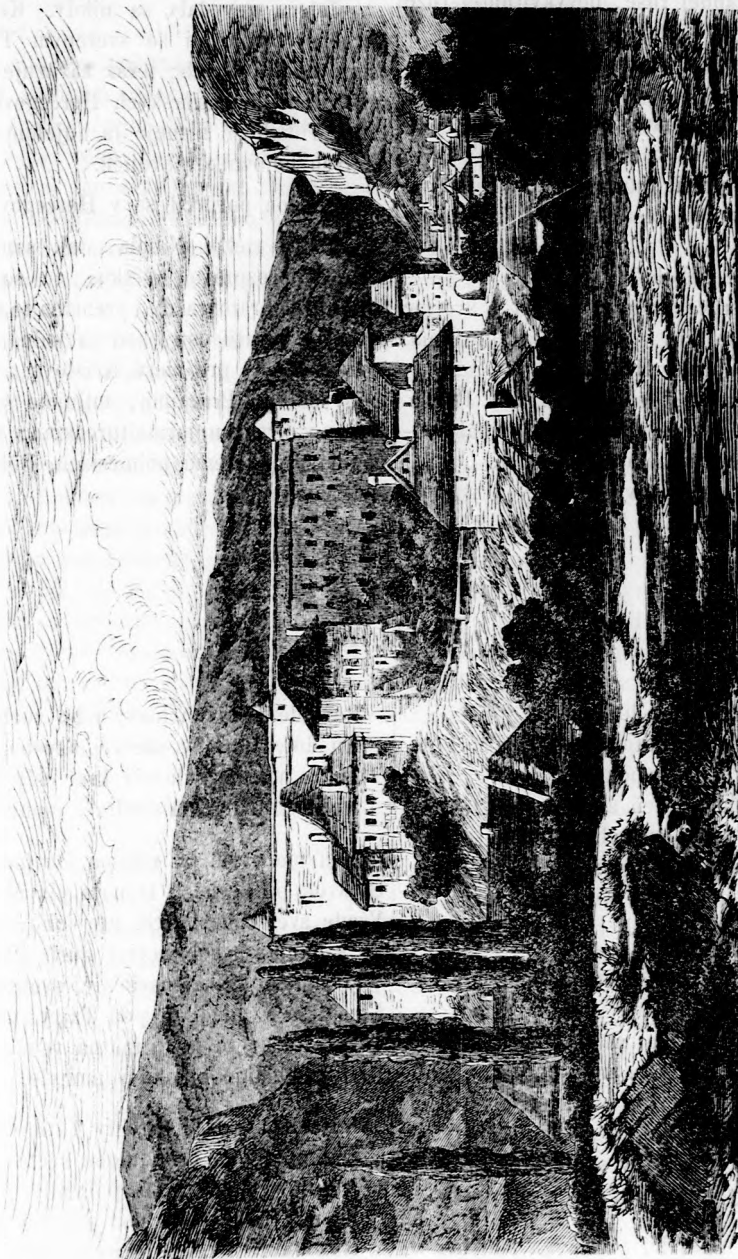
Jasný blesk omračí, nepredvídaná zpráva zarazí, neočakávaná smrť ohromí človeka. Pred Jelenou stál ubijca Lazarov, rušiteľ jej šťastia a pokoja. Jelena plakať nemohla pred Simeonom.

„Pravda to, čo hovoríš?“

„Povedal som, načo bych to opakoval? Lazarova smrť je mojim víťazstvom.“

„Víťazstvom? Jakým? Áno, nad tebou zvíťazilo peklo! Myslíš, že môžem vražedníka milovať? Klameš sa! Počuj ma. Tys zákernícky ubil hosta Čiernej Hory, ktorý bojoval na Grahove, keď si sa ty niekde v kúte povaloval; tys ubil človeka, ktorého sv. vladyka požehnal; tys ubil milenca duše mojej: idz a strať sa! Ja menom vladky vypovedám fa z Hory. Ináč pomsta brata môjho bude fa

prenasledovat až k smrti, jakou vrahovia v boji, za vieru a rod, ale krvine abo súboji umierajú!“
nemilobohu zhynie.



Zvolenský zámok.

Simeon vzdialil sa. Pred jej rečmi zklonil sa musel, veď pravdu hovorila.

Len teraz Jelena horko zaplakala. I Čer-
nohorka zaplače za milencom, keď jej on nie

Keď počul Savo odo mňa, čo sa s La-
zarom stalo, odišiel k Jelene, ktorú v naj-
väčšom žiale postavenú našiel. Zklonila hláv-
ku svoju na prsia bratove a v bóloch dušev-

ních tonula. Marne tešil Sava sestru. Podtatá ruža vždycky zvädne.

Bolo to len za srdce, to srdce Jelenino! podobalo sa rannej rose, nevykvitnutej ruže a to srdce teraz krvácalo, vädlo, hynulo.

„Vzkries Lazara!“ prosila Jelena brata. „Keď to urobíš, len potom životu tešit sa budem. Neteš ma marnými rečmi; bez Lazara umrem, umreť si žiadam.“

„Jelena,“ prosil Sava, „poď k Nikolovi, ktorý ti o Lazarovi vešť priniesol, istotne sa potešíš.“

„A kde je Nikola?“

„Jelena, srdce drahé,“ vravím ja kročiac s Kovačičom do izby, „nesmúť za junákom, veď si dcéra Čiernej Hory!“

„Umrel Lazar?“ oborila sa mňa Jelena. Moje oči daly Jelene odpoveď. I zľúbala ruky moje, ktoré Lazara doopatrovaly.

„Tak ma požeňoval? A ty prišiel si pre mňa, aby si ma k Lazovi uložil?“

Tešil som Jelenu, jako som mohol.

I vrátil som sa do nášho Sela, keď som ju utíšil.

Jelena nevydala sa nikdy. Keď bratia Černohorci bojovali so sverepým Turčínom, ošetrovala ranených; teraz zaväzuje čo starinka rany bohatierskych Hercegovincov. — Luka Vukalovič menuje ju anjelom strážcom padlých bojovníkov svojích.

Simeon poturčil sa v Hercegovine.

Deti, riekol Nikola, tak som Vám o Lazovi dorozprával všetko, čo som vedel. Chránite sa bratovraždy i premáhajte city srdca svojho a náruživosti, keď sa jedná o vydobytie svobody pre vieru Kristovu a náš ujarmený národ. Pracujme, milujme sa a vytrvajte v krvavom jarme tureckom: poslednia hodina prekliatemu polmesiacu, Bôh dá, nezadlho odbije!

Potecha.

Povedzže duša, citná duša moja,
Prečo pred tebou smútok sa nekori?
Prečo obetou si ty nepokoja,
Či sa noc stele, či deň slukom horí?
Zdá sa nevhodnou byť tebe cudzina,
Juž ti za prítul ihravý osud dal;
Či snáď v jej slade cit tvoj zapomína
— Na národ, ktorý Bôh ti pripovedal? —

Ona si žiali, že tá vlast — cudzina,
Po jejžto hrudách len vo tieň chodí;
Pre krajsích Tatier ubitého syna
Žiadané palmy života nerodí.
Preň palmy holé, i slovo nesvoje —
On slávik v klietke, ach, tak osamelý!
Márne sú jeho spevov sväté boje —
Nevoľno krydlam, čoby lietat chcely. —

Truchlí, že vlast jej prešla na cudzinu,
V nej opak behu — miesto dňa noc svitá;
Zabudla toho, čo pustil hodinu
Tatier vskriesenia — svojho Eudovíta.

Bo, kde nedávno hlasy jeho zneli
Ku detve jarej v ohnivej ozvene,
Teraz nemota sviazala kraj celý
A detva hynie na duchu i mene.

Či loď ma nesie ku rumom Devína,
Či krok po brehách Dunaja plavého —
Všade svet cudzí! Ach, kto toho vina,
Že s okom zhasol tvorivý duch jeho?
Veď z neho láska, nadšenie, svoboda
Niesla sa v mladí ta pod Tatry milé.
Teraz všetko to myje mutná voda,
Keď on tichuje hlboko v mohyle.

Bože náš, Bože! skrehly Tatier sily,
Oni tak ticho proti zlobe sveta;
Nečujú, že jich ľudia pohanily,
Že mať jich svetla pod strážou zavretá.
Nuž dobre i tak, ale naša viera —
Tá sa sfa požiar veličí a množí.
Že sobec, Tatrám čo život upiera?
Vítazstvom pravdy sám v hrob sa uloží!

Jozeľ Jančo.

Slúčkove nehody.

Humoreska od G. K. Laskomerského.

Pán Slúček, poľesný z Parnice, je nízkym, ale širokého objemu chlapíkom. Šesť rokov je tomu, čo si bôty sám obzreť nemôže; od štyr rokov nevidel si už nohy svoje. Bruško tak sa mu zvýšilo, jako Tatry medzi Uhorskom a Galliciou. Keď mu slniečko na poludnie nad temňom stáva, odráža sa mu pod nohami okrúhly stien v priemere jedného metra.

Trinásť rokov úraduje na jednej a tej istej stanici a v utešenom údolí, v ktorom jeho obydlie stojí, prúdi sa všade voda čistá, ľahká, chladná, na pitie znamenitá, ale náš milý Slúček neokusil z nej za tých trinásť rokov. Voda je vraj dobrá na plavačku dreva a pre telce, on s pletkami sa nezapodieval. Vodu ani v bôtach mať nechcel, tým menej v hrdle. Choroby sa bál, ale jedine vodnatielky. A tak keď človek už konečne preca piť musí, pil víno a borovičku. Možno teda, že dačo i to prispelo k tomu, že sa mu nos pýril, jako hole vo večernej žiare. Mal ho veru zdravej barvy! A keď pán Slúček stál v otvorenom okne, chodili sa ľudia dívať a nazdávali sa, že u poľesných kvitne krásny kvet — *Cactus speciosus* — v obluku.

Ku tomu všetkemu Slúček pokulhával značne na pravú nohu, kedykoľvek kus podbehol — čo sa pravda zriedka stávalo, a tak sa klonil jedným bokom, jako by bol sečku rezal. I nebola to pletka, jako sa to stalo. Povieť vám o tom, i prisvedčíte mi, že to bola dosť smutno-smiešna príhoda.

Slúček bol jako praktikant stihlým šuhajom, že bys ho bol cez ucho šivačky pretiahol. I vybral sa jedného rána na kuropty. Sadne pod buka, vábi, vábi; kuropty ohluchly a neprišli. Slúček sberá sa domov, tu zrazu stojí pred nim ohromný medveď. Strpol. Čo robíš? Puška drobným brokom nabitá, medveď veľký, ozrutný. Nemal času na rozmýšľanie: alebo — alebo! Pritiskne pušku k lícu, skúri sa, pác, a — medveď leží na pisku vystretý, jako by ho vymaloval. No, to veru neočakával! Blízko mu bol a tak mu celý nábitok, ešte neroz-

nesený, vpálil do komory srdcovej. Keď sa Slúčekové po lese rozlezuté myšlienky pomali zase pod širákom usalášily, nastalo veľké plesanie. Slúček dostával vysoký pochop o svojej udatnosti. Neznajúc medze slušnosti a hranice radosti v oči vystretého majestatného medveďa, vykonal nesmysel. Obkročil macka, a začal ho mikat nečestne za uši. Na to neslušné mikanie začaly sa i medveďovi vypáchnuté myšlienky do „gigane“ vracaf. Vyplašený zo sna „macko“ vydvihne sa hore i poberá sa trulkavým krokom ďalej. A pán Slúček prelaknutý do špiku sedí na medveďovi a nohy sa mu holengajú. V strachu postavený nezná, čo robíš, i drží sa ho za škundry nadurenej hrivy a volky nevolky jazdí asi na dvadsať krokov na milom „mackovi.“ Tu sa už potom chudákovi medveďovi ďalej nechcelo, i hodil sa krčovite o zem, i vypustil s obligatným ručaním ostatniu paru. Slúček bol pri tomto pomikove tak špatne zložený, že dlho hustou bundou „macka“ prikrytý ani sa len pohnúť nemohol. Keď sa konečne von vytiahol, bola mu noha v hrubom mäse prelomená. Biedne vliekol sa na rukách a nohách ku neďalekým uhliarom, z kade ho potom domov odniesli. Následkom polámanej kosti, a následkom toho, že mu srdce za sáru zletelo, upadol do horúčky a ležal úplné tri mesiace chorý.

Od tých čias kulhal i choval sa oproti medveďom so zvláštnou úctou a na polovačkách jakéhokolvek druhu týkajúcich sa medveďov, nikdy účasť viac nebral.

Navštívme pána Slúčeka v jeho domácnosti.

Je pekný zimný deň. Slnko neprestúpilo ešte poludnie.

Slúček kníše sa s čistoúradnou tvárou otvorenými dvermi do kuchyne, jako kácer, keď sa k Hronu poberá. V ruke drží otvorený list. Nemými, ale vážnymi, posúvkami odáva list svojej manželke, ktorá tvárou i telesnou hmotou jemu úplne sa podobala.

Družka táto jeho života bývala mu v krušných úradných problémoch vzácnou radkyňou; ona pomáhala mu vždy pri štvrtročných útoch hácky rastrirovaf.

Kým pani list čítala, knísal sa pán Slúček sem tam po izbe, držiac prsty v náprsníku zastrčené.

„No, vidíš!“ zakončila so sladkým úsmechom Rózka, bo tak sa volala manželka Slúčekova, čítanie listu.

Bol to list od panej veľkomožnej, manželky pána lesného radcu. Vo forme obežníka upravený bol on na všetkých lesných úradníkov. Obsah listu tvorila úctivá prosba, by každý ráčil prispieť jednou kožušinou z líšky na bundu pani veľkomožnej. Žiadosť vysokomyseľnej panej bola hneď i rozkazom. Nesplnenie žiadosti, bolo by hotovú nemilosť zapríčinilo, a to so všetkými nepríjemnými následky. Koniec listu, ktorý bol upravený na rodinu Slúčekovskú, nadmier bol lichotivý, s vrúcnym bozkom panej poľskej a s tým priateľským dodatkom, že dávej túžbe, by paniu poľskú vidieť mohla, čím najskôr návštevou vyhovie.

Priazeň táto narobila mnoho hluku v Parnici. Slúbená návšteva vysoko postavenej panej urobila náramný dojem na dve sokyne, panej poľskej na pani rehtorku a mlynárku.

„Ba, čo tie povedia,“ šúchala si radostne ruky v myšlienkách pohrúžená Rózka.

Slúček vystrojil sa hneď večer na postriežku. Zima je ostrá.

Z lava visí Slúčekovi dvojka a torba, z prava mohutný kulač na remeňnom motúze, okolo krku na takomže motúze kožené rukavice. Pri nábitkoch v kapse uložený má chlieb a výborne udené klobásy. Tak ho vystrojila opatrná Rózka, že keby ho líšky na postriežky cez dva týždne boly obliehaly, pred smrťou od hladu a smädu bol zachránený.

Asi na štvrt hodiny powyše obce na brehu Hrona vystavenú mal postriežku. Za Hronom ležal zabitý pinčo, na ujezdý prichystaný.

Netrvalo dlho, padne rana — a pán Slúček blyskavým ladom vlečie líšku do postriežky, i zavesí ju na klin. Na tolku štrapiacu a dobrej veci na zdar napil sa z mohutného kulača, k tomu odpratfal polovicu

klobásky a primeraný kus chleba. Za touto namáhavou prácou natiahol rukavice, oprel sa chrptom do kúta, striehol a — zaspal.

Sen je vraj pokoj. A to veru u Slúčeka neplatilo! Sen jeho bol, aspoň pre druhých, nepokojom. Veď tak chrápal, jako keď manglujú. Pri tomto chrápaní nebol by sa opovážil ani ten najlačnejší vlk alebo najdivokejšia hyena prísť na ujezd.

Jako sa takto náš Slúček na postriežke trápi, ide chodníkom domov z lesa popri nej nadpolesný Búchay. Pán Búchay je snúbencom Klotildy, dcéry panej radcovej, ktorej práve na bundu líšky maly sa strielať. Nadpolesný býval na boku v susednej obci.

Keď Búchay začul chrápanie, blížil sa tichým krokom ku postriežke.

„Ha, to je Slúček. Poznám ho. Tak nechrápe nikto iný v celom lesníckom úrade. On je pravý „tambour-majorom,“ medzi chráposmi!“

Keď sa mesiac vyškeril na to, vliezol pozorne do postriežky.

Slúček hude ďalej sladko svoju nótu.

Búchay poobzeral všetko, k čomu znamenite pomáhal mu mesiačik; no bez pomoci mesiaca dal sa do kulača a nacengal sa náležite. Čo mu nestačilo do hrdla, preliadol svojej prázdnej láhvice. Chlieb strčil do kapsy i klobásu, ktorej ale najprv zvliekol kožu. A kožku tú zavesil mu s veľkou pozornosťou na nos. Keď to všetko pekne rúče vybavil, chcel sa pobrat ďalej.

„Hop! Kým mesiac mne posluži, poslužím ešte i ja Slúčekovi.“

I pobere sa za Hron, pochyti pinča, zavlčie ho do postriežky, zavesí miesto líšky na klin; líšku ale prehodí cez plece, a bere sa domov.

Slúček ešte za chvíľku pili; i začne zo sna rozprávať:

„He, hé, pane bunda, zastrelil som radcu, to bude pre líšku.“

Vystiera sa, preberá, otvorí oči, siahne rukou za črevom na nose.“

„Aha, čo to za struk, jako z agáta!“

Kukne na mesiac a podá sa za kulačom.

„Kých jazarných bohov! Kde že sa potelo? Veď ho bolo ešte do polovice. Ale že ta strela pobila! Veď som vo spaní nepil?“

Chmáče za klobásou.

„Ach zrádnik fa metal. Nuž koža tu — a klobása v čerti!“

Hladá ďalej.

„Hrmien-meden okovaných striel, chlieb tiež fuč!“

Vyzera von okienkom a vytiera si oči.

„No, nech tu skameniem, ale už raz neznám, či mám hlavu a či tekvicu medzi plecami!“

Zašiel na miesto ujazdu a tam zase ani stopy, ani bilky, ani mrvy, ani košťalika z mrciny. Plesne sa po bruchu!

„Petre, Petre! Tys vo spaní jiedol a preca si lačný! A tu ti za ten čas líšky ujiesť zmietly. Ďasa zmietly, odniesly ju vo vetre!“

Obzerá po zemi.

„Petre! Na moju vieru, jak to bol — zlý duch? Bože odpusť moje hriechy!“

Prestrašený beží, jakoby ho hnalo, do postriežky, pochytí zvera z klinca, prehodí naponáhlo cez plece a fujazdí, čo len stačí, domov.

Ponáhla cestou.

„Črnk, črnk, črnk; i dohonia ho sánky pána lesného správce. Slúček privíta pána správca a prosí ho, ponevác je už pozde a do mesta ďaleko, aby ráčil prenocovať u neho. Správca pre súrne práce neprijal, dakujúc nabídnutie. Keď po krátkej zástavke mali sa lúčiť, požiadal úctive správca, aby pred chvíľkou na postriežke zabitú líšku sebou vzal a ju panej radcovej odovzdal. Správca prisľúbil to vďačne vykonať, a Slúček položil ju kočišovi pod sedliško. Rozišli sa a Slúček kynul správcovi klobúkom, kýmkoľvek sánky za jaľše nezašly.

Slúček zamyslel sa, a o víne a o klobáskach nezmienil sa nikomu.

Domov prijdúc správca, poslal domnelú líšku, ktorú sám nevidel, skrz kočiša dúškom panej veľkomožnej. Kočiš nebárs sa staral, čo nesie, i zavesil zvera v pitvore na rám a oznámil kuchárke, že pán správca posielala veľkú líšku panej veľkomožnej. Kuchárka zaraz oznámila heslo svojej panej a kočiš pripitným obdarený vrátil sa do staje.

Dobrému počiatku zdierania koží, tešila sa pani radcová pri večere. Na ostatní fašank mala mať Klothilda sobáš a na sobáši slúbenú bundu. Táto prvá krásna líška určená bola za prám na krk.

Klothilde snívalo sa o mladom zatovi a o krásnej bunde.

Za rána kýchlo sa pani veľkomožnej trikrát jedno po druhom. Pán radca pokýval jej z postele i rozprával jej o vzáctnom daru.

Radca stane konečne hore. Pokým sa holí, pani radcová prehodiaca rannú ľahkú šatku prez seba, poberá sa na pitvor, aby dar obzrela; ale so škrekom vrazí po krátkej chvíli nazad.

„Impertinentný posmech,“ škadlí rozlobená pani; „pozri si tú líšku!“

A pochytiac polooholeného manžela za ruku, ťahá ho za sebou.

Zarazený radca hľadá na zaveseného na kline psa.

Všetečná kuchárka vytrčí hlavu z kuchyne, a dľanami do vedna plasknúc, cituje známu pohádku „Vo mlyne, na kline, červavý pes.“

Pán radca považoval tento dej, jako schválne nastrojenú prostitúciu, čo pre patričných nemilé následky doniesť malo.

Pán lesný radca, od toho času správcom vyhýboval jako mohol, a v úradných, naň upravených dopisoch, býval nadmier ústipačným. Keď nad týmto pokračovaním predivený a urazený správca na príčinu toho nehodného zachádzania osobne doliehal a pán radca mu s veľkou nevoľou urážku poslaním psa miesto líšky, na oči vyhodil — zmrzol správca na solný stĺp a dokazujúc svoju nevinnosť, zvalil prirodzeným spôsobom všetku vinu na chudáka, nič zlého netušiaceho Slúčeka.

Na toho už potom, nevoľného polesného zahrnela celá, na čas u správca pristavená, lavína úradných nemilostí, úradných omrzlostí. Všetky jeho zprávy, účty, návrhy jako chybné, jako nespôsobné padaly pod karhajúcu kritiku predstavených. Pichali ho ihlami a štípali klieštikami, jaké len v „bureauvach“ pod menom sekátúr nachodiť sa môžu. Náš prostosrdečný, pokojamilovný Slúček bol by sa

už vzdor svojho obrovského bruška radšej do myšacej dierky vopchal. Dosť mal už na svojom nehygroskopickom nose, a ešte dostával z kancellarie i nové a nové nosy a nosíky a doposlané dekrety s názvom: nespôsobný, nedbanlivý, nespoahlivý a tomu podobné titulatúry. Tento stav nášmu Slúčekovi začínal byť už neznesiteľným, i vláčil sa okolo potratený jako zmok, kým sa preca raz náhodou celá vec vysvetlila, a tak trampotám koniec učinény bol.

Jako nám známo, mladý Búchay prehodiac ukradnutú líšku cez plece, pádil spešným krokom domov. Neprešiel ani na dve strelenia, uhrzyne ho čosi. Prelaknutý vykřikne, pustí líšku dolu a tá cítiac sa byť svobodnou s kusom nohavíc, vífznou to korisťou v pisku, išla, išla, kade ľahšie, Zatajená bestia prebrala sa a zanechajúc navštívenku nadlesnému v zadiech, vrátila sa nazad k domácejmu krbu. A tak, čo súdené bolo Slúčekovi, dostalo sa Búchayovi.

Búchay nepochválil sa s výsledkom svojho vtípu na postriežke prevedeného, pred nikým.

Čušal i vtedy, keď známi naň dotierali, čo mu chýbí, prečo len od poli na stolci sedáva.

Keď Búchay videl, jako sa nepríjemnosti a služobné omzrlosti Slúčekovej kopia a v rozmeroch rastú, nepremeškal príležitostne pri rozmarnej večeri u svojho nádejného svokra dobrodružstvo na postriežke i s jeho následkami vyrozprávať.

Vec bola vysvetlená i vzala iný, veselý obrat. Pri poháre vína a veselých rozprávkach dal sa kroz svojich súdruhov konečne i Slúček ukojiť.

Pokoj je nadovšetko!

Aby sa všetky Slúčekom pretrpené neresti maslom a mädom zatreli, ohlásila sa na príjduce Turíce celá radcová rodina, so všetkým lesným sborom a k tomu s celým rodným prídavkom na návštevu do Parnice.

V dome Slúčekovskom nastal veľký shon a nepokoj. Steny sa mazali, dlážky sa šúchaly, náradia sa prášilo.

Vráta pred dvorom ozdobovaly sa zelenou čačinou a v nedostatku ružičiek vpletali do nej červenú cviklu.

V turfěnu nedeľu, všetko stálo pripravené. Po službách Božích všetko, čo mohlo, pospiechalo pred byt polesného.

Slúček oblečený bol v zelenej, krátkej žubke, klobúk mal podperený, nohy v liskavých sárach, na rukách známe nám z postriežky rukavice. Jako vidno, skvel sa v úplnej paráde.

Jeho pani v modrych hodbových šatách, zelenej šatke s červeným limcom a žltými stužkami vyfintenom, v čepci sťa syto širokom — podobala sa na oko šefraníckemu krámu.

Pri tejto príležitosti pripomniť nadobno i osobitnú vzácnosť.

Pred dakoľko týždňami naprával istý nomadický maliar kostolné malby vo fare Parnickej. Pod tým časom býval u Slúčeka hospodou. Na znak vďaky za prívetivú opateru, jako i na pamiatku zamaloval jím pred svojím odchodom lavicu a síce na plavo, a na to vymaloval podobizeň manželov, pána Slúčeka i s paňou. Ona držala v rukách čo starostlivá gazdiná košíček s kurencami, on ale srnacie rožky. Podpis bol nasledujúci:

To je pani a pán Slúček
To mi verte isten utček!
1866.

Umelecky vystrojená lavica spôsobila mnoho radostí a bola predmetom stáleho obdivovania. Jako taká, rozumie sa, nsmela chybeť pri nastávajúcej slávnosti; i vyniesli ju ku slávnej bráne. Keď už čas príchodu čakaných hostí došiel, sadol si velevážny párik s veľkým pathosom na opísanú lavicu.

Slnko pripekalo afrikánsky; chudiatko mastný pár manželský ztekal jako sviece a vylučoval tolku silu snoja, že sa už už ku dáždnikom utiekať mal.

Diváci slnkom škvarení otvárali zobáky jako vrany.

No preca raz! Pred „Suchou Dolinou“ zahrmlí mažiar, za tým druhý, tretí, šiesty.

„Prisahám hore dolinou, hrach so slaninou, ale sa už sipú,“ zavolá šuhaj v širokom klobúku.

Čo chvíľa dohrkotaly a pred bránou zastaly kočiare. Slúček pokývne rukou, lesný šuhaj vystrelí pušku a hrmí zase šesť mažiariov za prýbtkom polesného.

Ale čert ani tu nechybel. Jako pani veľkomožná z koča zostupuje, zanesie vetor vystrelený fujtáš na jej hlavu a chignon vystrojený všakovými robenými kvetinami, závojom obalený a asi na meter vysoký, chytí sa a začne blčať jako cárach vo vyrúbanisku.

Slúček s manželkou zazrú požiar, skočiť zamýšľajú z lavice — marne namáhanie! Firnajs horúčostou roztopený prílepil jich o lavicu, i lipeli na nej, jako by sa s ňou boli srástli. Dost kopali nohami, holengali rukami, mikali sem tam, ale odtrhnúť sa z lavice nijak nemohli.

No, jasná strela!

Pani veľkomožná blčí pred nimi jako rážďa!

Dostali sa jakosi na nohy, ale lavica len vše prílepená ruchovala s nimi jako škru-pina za slimákom; konečne sa osvobodili, do tých čias ale kým sa to stalo, bola by pani radcová na uhel shorela.

Panej horela hlava a pán stratil hlavu. Na šťastie sa chytil kočíš rozumu. Pochytil ponáhle vreco na ovos a ztiahol ho, kým druhí priskočili, panej cez hlavu. Požiar bol udusený, len uhličky padaly radcovej z hlavy; tvár ale a plecía elegantnej panej byly zapudrované ovseným prachom. Mimo sblknutého chignónu a strachu neutrpela pani radcová žiadnu škodu na tele.

Medzitým dohrnuli sa všetci hostia i z

tých pozdnejších kočíkov, a teraz stal sa náš verný a stály v zlom i dobrom stav manželský predmetom všeobecného obdivania a smiechu. Netrval ani tento výjav dlho.

Vítanka bola krátka — konfúsna. Tri dni rozmýšľal Slúček nad tou vítankou. Čo teraz povedal, tomu nerozumel nikto, ani on sám. Všetky jeho pekné koncepty rozíšly sa mu po lavici.

Pán radca ďakoval mu niekoľko slovni. I ponukol rameno domovej panej, Slúček ale pani radcovej a tak stúpali hrdým krokom popod slávnostnú bránu do domu a ostatní hostia radom za nimi.

Razom strhne sa homerický smiech. A čo bolo príčinou smiechu? Pani Slúčeková mala Slúčekov, pán Slúček svojej panej „portrait“ odtlačený. Ani podpis nechybel. Pohľad bol to tak originálno-smiešny, že sa hostia takmer po zemi vávali. Na dreve, plátne, porcellane, skle atď. podobizne už videli, ale na takom materiale a na tom mieste ešte sotvá kto videl portraity vytlačené.

Nevinní Slúčekovci zazerali na svojích hostí celkom seriousne, čo sa s nimi deje. Ktosi poukázal prstom na príčinu rehotania sa. Slúčekovci potom ešte len jeden druhého sriedave obzerali a v rozpakoch hýkali.

Konečne uspokojili i udobrili sa nehodou stíhaní manželia, keď videli dobrý rozmar zriedkavých hostí svojích.

I nastala zábava a veselost neviazaná.

Od toho času žije pán Slúček so svojou manželkou veľmi blažene.

NAD HROBOM

JANKA KUČERY.

(† Dňa 4. nov. 1849.)

Ešte jedno síl napnutie,

Ešte jedno vydýchnutie —

A on ležal jako lad studený!

Niet slova, niet tak hrozného výrazu,

Ktorým by bolast srdca vyslovil, —

Nuž či i taký človek bere skazu,

Ktorého duch za miláčka zvolil?

Hoj, viete bratia, že mocný bol, zmužilý,

Našou nádejou, hrdostou a pýchou,

Mládenec krásny, plný jarej sily,

Ktorý životom a čerstvostou dýchal.

Medzi mládenci v peknom greckom svete

Bol by on prvý pri hrách Olympie,

On by o závod v tom najtuhšom lete

Sokolov prevýšil; — trebas syn Slavie —
 Všetci na slávu jemu by tlapkali,
 Ovenčeného domov sprevádzali!
 I do tak mocného, tak krásneho mládenca
 Smrť sa chytí za pasy?
 A on bez vífazstva, bez slávy venca
 Poddaf sa jej musí?
 Hrôza, hrôza zaujme srdce človeka,
 Duch sa búri, myseľ jak orkán sa vzteká.

Niet ho! a či v boji zahynul?
 Tam, kde rachocú delá,
 Mrtvé padajú telá,
 Kde brinkot mečov, trúby vresk,
 Fičanie kuliek, strelby tresk —
 I on tu padol, a slavno pomínul.

Nie! a to je žiaľ, to len dušou zmieta,
 Nedopriala mu tej smrti náhoda!
 Netrpel mnoho, stál pred súdom sveta,
 Bol mučeníkom biedneho národa!
 On duchom mocným zapovrhol sveta zlosť,
 Žil medzi ľuďmi, ale ho neznali,
 Syn budúcnosti, nedbal o prítomnosť,
 Ludia bezdušní si ho nevsímali:
 Bo s nízkym svetom nemal nič rovného,
 Lež v duchu vrúcne národ svoj objímal,
 S podliakom nemal on nič obecného,
 V ohni a búrach zmužile sa trímali.
 A taký človek v mladosti zomiera?
 Oj, to je hrozno, tu sa kláti viera!

On letom orla nad svetom sa plavil,
 Nad blankyt jeho túžby sa vznášaly,
 Let ducha mocný nikde sa nestavil
 A v duši tajné myšlienky driemaly!
 Načo tie sily a tá krása tela,
 Vznesenosť ducha, nač tolké zápasy?
 Nač namáhania, — duša odletela,
 A všetko zmizlo, jako zory krásy!

Bol on muž smelý, muž života plný,
 Lež prúd žitia sa v žilách už nevalí,
 Zhasly myšlienky, čo sťa morské vlny
 V búrnej sa duši sem tam prelievaly;
 Všetko už zmizlo, i tá Božská sila,
 Ktorá vždy nové myšlienky tvorila.

Keď sa na novú mužne chystal cestu,
 Novú započat mal života dobu,
 Keď búrky sveta objal sťa nevestu,
 Hľa, do tmavého musí vstúpiť hrobu.

* * *

Duchovia! Snaď ste vládca si zhodili
 A na trón nášho Janka si zvolili?
 Snaď bol stvorený duchom rozkazovať
 A vo večnosti duchov má spravovať?
 Ty Vekovečný, keď si chcel obete,
 Mohol si voliť v tom mládeži kvete:
 Hrстка je nás len, ale sa desiati
 Zaňho jak obeť smrti tu posväti,
 Skries nám ho Bože a v jeho objatí
 Nech naše duše do neba zaletia.

Tichosť hrobová!

On spí tuhý, hrozny sen?
 Ach, v ktorý že vstane deň? —
 Keď ho skriesi trúba archanjelova
 Mohyla jeho — turčianska zahradka
 A hrob — Tatier skaliská ozrutné,
 Pomník — večná rodákov pamiatka,
 Slzy budú — vody Váhu mutné,
 Pieseň pohrabnia — hromu rachotenie
 A tiché žalmy — vetierka šumenie.

Bôle to veľké, keď rodičia ztratia
 Syna hodného, mládenca, junáka;
 Lež kto pocíti naše žiale, bratia?
 My sme ztratili brata a — Slováka,
 I ztratili sme muža železného,
 Genia, ducha jak orkán mocného,
 Ktorý po sláve v šlachetnom zápale
 Túžil a vzdychal, skutky ho lákaly,
 Chcel si on získať Kničanina slávu,
 Žil jako slavný dunajský Kirdžali!

S Bohom, brat drahý, keď sa máme lúčiť,
 Viem, že zostaneš duchom večne s nami,
 A keď nás budú nepriatelia mučiť,
 Budeš jich strašiť peklom a búrami:
 Až sa pokoja palma rozzelená,
 Slavne zvíťazia slovanské plemená!

Z pozostalých rukopisov *Mik. Dohnániho*.

Cestopisné úryvky.

Od *Petruškina*.

I. Orava.

Priateľ môj drahý! Vďačne plním svoj slub, no obávam sa, že Tvojej žiadosti všestranne nevyhoviem. Tys prisny historik, hla-

nost, ja zase lepší žiak ženských povedaliek, lež kostnatého aristotelizmu. Ty kladieš všetko na váhu, na brús, ja ale beriem všetko za hotový peniaz . . . nie nie, nežiadaj odo mňa



Detvania.

diš hlboko, kombinuješ ostre, súdiš nestranne, a ja ľahký pobehaj, povrchný diletant, nesúvislej myšlienky i bezsamostatného úsudku plytkár, alebo keď tak chceš vetrný pletkár. Ty suchá meravá logika, neustupná dôsled-

náčrtky pamätnosti, to presahuje moju silu i schopnosti! Písať Ti budem, kde dobré pivo, výborný beffeak, chutný cotelet, čerstvé lososy, perlavé víno, pekné herečky a speváčky, kde veľkolepé kaviarne s promptnou

ženskou obsluhou, všetko to Ti verne nakreslím: len nežiadať vedu. Dobre Tebe hovoriť, že veda je požitok, keď máš molavú natúru a hryzieš tú psú kožu i vrtaš v zaprášených bachantoch deň po dni jako črvák v chrene; pri všetkom Tvojom požitku si ale suchý jako Cicerova pargamiena a vyzíabľý jako makovicica. Nech diabol berie taký požitok, čo nemá záživnosti, to nie pre každého a najmenej pre mňa. Cestovať, študovať sú dve pekné nerozlučné sestry; dopúšťam, ale dokladám i ten epitheton že „péčeplné“, a Philander zo Sittenvaldu hovorí:

„Kto chodíš cestami,
Jazyk za zubami!
Rovným sa krokom ber,
So sebou moc neber;
Včasie ráno stávaj,
Péče doma nechaj!“

Čo odo mňa možno, podám ti, urob s tým, čo chceš, upotreb to, jako vieš: len ma — nesúď.

Dobre je cestovať, komu nie nohy, lež tobola zpuchla tak, že palicu v čas potreby zameniť môže s dvojspražníkom, aby ho po uhorských a katexochen po liptovských cestách vevyštrkalo. No, „pod plachtou“, kde sa za päť dní vystrieť nemôžeš, hádže ta jako prázdne vreco z boka na bok a všelijaké „parhámy“ ti nohy do klady dajú, tak že nevieš, či jich vôbec máš, či nie; ku tomu cedí sa ti voda z „plachtovej oblohy“ za golier jako pod mlynským žlabom, kolesá viaznu po osy, a keď chceš pobechnúť, poháňať musíš nie bičom, ale hrubším koncom bičiska: to je hrube prozaické, ver!

„Keď sme sa lúčili, oba sme ...“ nie! — my sme neplakali, ale „plakalo nebe“ a my ťažko niesli sme slzy jeho až do Kubína. Tu, jako vieš z našich mladších časov, jest dost ústrešia vyhnúť nariekajúcej oblohe a dost obratných potešiteľov, ktorí i nám vďačne zamienili „slzu neba“ s „lacrimou Christi.“ Aut Caesar aut nihil,“ lebo kráľom lebo metlárom, keď už mognúť, teda mognúť z oboch strán! Náš Tyroler — statná chlapina, „ten to umie!“ Má i kus „prorockého ducha,“ lebo sotva že na prahu premeria človeka od hlavy do päty,

už vie, čo mu treba a zná spolu i, kolko bilo. — Nie div. Jeho antiikephalou je Musa a antipodom Bachus. Nad hlavou mu „bibliotheka Csaplovicsiana“ a pod nohami „skiotheka Bachusiana.“ Tu dá sa na obe strany študovať! Začali sme i my a Gegomose pán domový nastolil nám zavše „ex infernis“ nové obsahuplné thema najviac vinologického a „syrografického“ obsahu. Vôbec „točilo“ sa vše v prírodopisnom svete, prevahu ale mala vše botanika s jej „rydzologickou“ časťou v poznávaní dobrého „korenia.“ Lež, čo potom? Studium jedno jako druhé, v každom môže človek prísť na „fachmanstvo,“ a stať sa výtečným.

Nižní Kubín leží na ľavom brehu Oravy, je sídlom stoličnej vrchnosti, má poštový i ďalekopisnú stanicu, i je mestečkom v pomere k svojej velikosti a slabej transeny dost živé, veselé, a veľmi priateľské. Jeho poloha prekáža postupnému rozvoju a priemyslu. Námestie nemá vlastne žiadne, len širokú ulicu, ktorá sa na východ a západ značne zúži. Na jej srede leží hostinec zpomenuťého „Tyrolera“; na poschodí jeho ale vyššie zmienená „Čaplovičovská“ do 14.000 (?) zväzkov čítajúca knihoven, v ktorej ale rukopisná celkom nie a novšia literatúra zvlášte slovenská veľmi skúpe je zastúpená. Je to síce poklad po našich slovenských mestečkách neslýchaný, veľiký, a nejedno iné mestečko vedelo by ho značnejšie vykoristiť, no na kultúru Kubína a jeho okolia oplýva veľmi slabe. Najzastúpanejšia je theologia, filozofia a historia, menej filologia, právo, najmenej ale belletristika. Vôbec, dobrú službu by vykonalo riaditeľstvo, keby soznam aspon zvláštnejších diel tlačou i širšiemu obecenstvu podalo, vypožičku pod kauciou i na iné stolice rozšírilo, lebo vôbec v čas potreby jedného druhého diela ťažko na Slovensku domáhať sa a bez knihovne nerastú spisovateľa. A keď i kto cíti k tomu vlohy, bez príručných prameňov živori len jako povrchní plitkár. V hlave nosiť všetko, môže len novellista a poviedkár, ktorý to, čo potrebuje, sám zo seba rodí; polovica odbornej vzdelanosti ale záleží v tom, že si patričný to, čo k základnosti svojej práce potrebuje, zná

najst v knihovni. Knihy, zavrené medzi stenami, alebo obmedzené na úzky priestor, sú pokladom mŕtvym a minú sa ciela, ku ktorému i písané i shromaždené sú. Takto napomáhala knihoveň vedu, a zdvihla i svoj dôchodok a tým usnadnila i svoje obohatenie sa plodami novej literatúry. Ku tomu pravda treba by bolo i kus zručnejšie rozostavenie kníh i evidentnejšiu registratúru, aby sa hľadaný zväzok nehladal týždeň či už v samej dvorane, či medzi čitateľstvom, ktoré, dla soznamu súdiac, je bárs chatrné. Môžem Ťa ubezpečiť, že svojim časom dosiahol som rovnejšou a rýchlejšou cestou „Sakuntalu“ z Mnichova, lež z Kubína, kde zostala mi jako neoravcovi nedostupnou. Národný život kristalluje sa vókol nášho svojou priateľskosťou povestného senióra Nováka. Jestvuje i dosť dobre zriadená beseda, a pekná snášanlivosť jej rozličného národného náhľadu údov je skutočne nasledovania a chvály hodná, aspon prezradzuje kus väčšiu vzdelanosť, tiež po iných mestečkách na hlúpej pýche založený nepriateľský separatismus. Ináče javí sa v celom mestečku tuhá nápodobňovania väčších miest a táto doviedla aspon ku čistote.

Na západnom konci mestečka delí sa cesta vo dve ramená. Jedna beží mohutným mostom cez Oravu na juhozápad ku Turč. Sv. Martinu a dotkne najbližšiu (tri hodiny od Kubína) železničnú stanicu v Kralovanoch. V Parnici vybehne na sever jedno jej rameno a vedie po pod Rázsutec cez chýrnu na oštiepky Zázrivú do Žiliny. Trojrečový starodávny nápis: „Trencsini út, Trenchiner Weg, — Trenčínská cesta“ — je z blahých časov rovnoprávneho absolutismu, a dosť, že to to ešte dnešnia absolutistická rovnoprávnosť nezbadala. Druhá cesta točí sa ľavým brehom Oravy na sever ku Podzámku. V Mokradi bol niekdy pekný na oporu samých oblukov odkázaný drevený most, ktorý r. 1869 Orava následkom rozvodnenia rozbúrjala. Od tých čias preváža sa len na kompe.

Podzámok je dedina, obsahujúca najviac úhladné byty služobníkov a úradníkov panstva oravského, i dostala meno od dakedy slavného, teraz výzor zrúcanín poskytujúceho hradu. Západnia strana, ešte dosť zachovaná,

je i dnes obydlená. Najkrajší výhľad je z východno-južného násypu na hadiacu sa riekou Oravu, mohutné na vókol lesy a na vážne hrebene liptovskej Tatry. Grófske byty majú obsahovať predmety starožitnej ceny, ktoré ale mne pre neprítomnosť kastellana a nastaly večer ostaly nedostupnými.

Od Podzámku vystupuje cesta vše vyššie; je síce zdľhavá, ale zanáímavá a vrcholí na hore Prislup zvanej. Na jej temeni je pomník Sv. Trojice s nápisom: „In Gloriam sacro-sanctae Trinitatis Stephanus atque Sophia Kludik erexit 1833.“

Odtialto otvára sa široká dolina, ktorej površie podobá sa viac menej pahrbkovatej roviny, až ztlesní sa v Rapči a Polhore na úzky priesmyk Babiagury.

Hruštín, Babín a samé mestečko Námestovo poskytuju obraz rozťahnutých, nudných, nečistých obcí. Slanica, Zubrohľava, Rapča a Polhora (poslednie ostatnia obec Oravy), sú dediny, kde na jednom konci raňajkovať, na druhom obedovať treba, rozťahnuté a blatnavé až do zúfania. Majitelia domov majú celý svoj majetok vókol domu a jích najbližší sused je — statok, ktorý alebo spolu s nimi alebo v bezprosrednej pri izbe stajni prebýva. Krajobraz počnúc od Rapče je divý a drsnatý, ktorý človeku viac imponuje a strachu naháňa, lež ho zaníma. Pralesom podobné háje svojim mohutným šumom budia v človeku pocit úžasu a podivu nad mohutnosťou neobmedzených síl prírody. Je to báj prírody, ktorého sa človek bojí a v ňom preca dobre, mile sa cíti. Dnu v divine polhorskej majú byť zdravé kúpele, ktoré ale od rokov nemôžu prísť k žiadnej zvláštnej významnosti; jích z oboch strán veľmi od sveta vzdialená poloha a z toho pochodiaca nepromptná obsluha i zariadenosť hostí, je najväčšou príčinou jích ťažkého rozkvetu.

Cesta od Polhory značne sa vyší, i prechádza do obťažnej výšavy. Na strmom vrchu Babiagory stojí obraz Umučenia, trefný to symbol ľudu, čo pod nim z oboch strán býva; ale spolu i nádej jeho budúcej oslavy: lebo „po umučení býva vzkriesenie.“ Tu koniec stolice i dvoch krajín! To rozhrania Uhorska

a Haliče, jako to i po vyše neho krajinskobarevný stĺp svojím nápisom: „Magyarországhatára, Hranica uhorskej krajiny“ udáva.

Orava čo do povedomia národného, cirkevného, kultúrneho stupňa, ba i samej tvárnosti a zrastu ľudského, mala by vlastne tvoriť dve stolice. Skutočne do podivu je ten ohromný rozdiel jedného a toho istého telesa! Hranica tohoto rozdielu beží asi od západu od Závrivej na východ cez Príslop ku Malatínu. Truchlý, v sebe zavretý, život hornej, ku ktorej v tomto ohlade prislúchajú i k Liptovu počítajúce sa obce Borové a Huty, tvorí formálnu paroxiu rezkého, otvoreného života dolnej Oravy. Spomenutá čiara dáva spolu hranicu zrastu, tvárnosti a kroju oravských obyvateľov. Dolná Orava rodí osoby stihlé, smelé, viac väčšie než menšie, tváre podlhovatej, živej, jasnej, kroju vkusne priliehajúceho, ktorého ideal vzal náš umelec Bohuň, z Velkej Vse a Podzámku; hornia ale osoby zakrpatelé, malé, utiahnuté, tváre ohrúhlastej, bladej, bez výrazu, hlavy k symetrii ostatného tela väčšej, kroju nedbalého a bez všetkej ustálenej formy.

Nie, nerobí to výlučne vzdialenosť kraja, ale nedostatok výchovy, ktorej na závade je i samá nepraktičnosť spoločenského a obecného zostavenia. Tu sotvá zná sused suseda a síde sa s ním snáď len v kréme, ba pri zimných závejoch každý osihotený je na svoju chalupu. Kde obec sama v sebe svojím položením tvorí celú krajinu a jednotlivé domy pre jich vzdialenosť — obce, tam nemožno blahodarne účinkovať jednej škole, jak len nebude mať v každom dome svoju dobre sriadenú filiálku. Ba kolko ozaj bude treba založiť pánu ministrovi „osvety“ obecných škôl v Rapči, Slanici a Polhore? Moja skromná nárada by bola, založiť jednu maďarskú a je všetkemu odpomoženo!

Opravdivé systema emanationis! Čím dial od úsredia stoličnej intelligencie, tým nedokonalejšie aeony. Jich demiurg zná síce

Boha, sedí v legislatornej snemovni, ale o okolie jeho schodí mu len raz za tri roky na um, i nestvára v ňom svet nový, svet vzdelanosti a priemyslu. Darma tu hladás postavu a tvár, jakými honosí sa pred svetom národ náš; upadlé, vybidené, vycivené, vystarnuté všetko, mladé i staré, ženské i mužské a rovná sa na vlas obyvateľom Beščadov. — A môže-li to i ináčé byť v bytách málo svetla, menej čistoty majúcich, spoločných s domácim dobytkom? Ver mi, priateľ môj, niet divu, že ľud taký dá sa viesť komukolvek a kamkolvek, už či hrozbou či slubom. Nie na ňom, ale na tých leží vina, ktorí mali by byť jeho apoštolmi; lež na miesto dvihajúcej missie koristia z jeho nízkosti a nevzdelanosti. Či div, keď cudzinec dotknúc sa hranice tejto, urobí si mylný pochop o Uhorsku vôbec, o Slovensku zvlášte? Hladaf tu povedomie národné, kde sotva i len povedomie človeka jako človeka jestvuje? Národného povedomia darma hladás i v mestečkách. Slovenského nápisu nevidíš. Nešťastná v tomto ohlade chyba i vzdelanejších národovcov vôbec! Europa nezná v Uhorsku len priemysel nemeckého a maďarského národa, lebo tento pod záclonou nemecko-maďarských nápisov koristí slávu našej usilovnosti, našich mozolov a našimi rukami i zručnosťou dáva si vpletať kvety do vlastného venca. To výrastok egoizmu! Slovenskí priemyselníci! Preč s cudzorečiami nápisami! Nech vniutorné presvedčenie naše je svetu nápisom i na čele našom odznačené. To nemá byť vecou indifferentnou, to tak žiada reálnosť, to tak chce mať národ jako národ! Svet nezná nás. A my z pýchy alebo z málomyslnosti utajujeme sa za chrptom iných; mistifikuje nás svet, lebo nekonsolidujeme sa; zaznáva nás, lebo netisneme sa direktne a neohrožene do popredia! Nešťastné naše utahovanie sa!

„Orava, Orava, celá si boľavá!“

S Bohom!

Výlet do Romanie.

Cestopisné náčrtky od *J. M. Slovanského.*

(Dokončenie.)

Od Belehradu bere cesta naša čorásna podoba na seba. Pekným stromovým pokrytý pravý breh patrí ku Srbsku; ľavý ale z neprehliadných rovín pozostávajúci k Uhorsku. Zastali sme oproti trochu od Dunaja oddialenému mestu Pančove, popri ktorom rieka Temeš tečie. Mesto toto počítuje vyše 10.000 srbských obyvateľov. Niže Pančovy dosahuje Dunaj prítokami Drávy, Tisy, Sávy, Temešu a menších potokov už takej šírosti, že miestami 800 siah prevyšuje. Zanechajúc prístav „Kubin,“ dorazili sme okolo 11. hodine do Baziašu, kde náš vysoký spolucestovateľ svojim hojným sprievodom obtočený vystúpil. Tu berie počiatok ona povestná, 17 míľ dlhá skalnatá dolina, ktorou Dunaj až k Oršove tečie a ktorá čo do rozmanitosti všelijakých prírodných úkazov všetky posavadné vidieky ďaleko prevyšuje. Tu opustili sme našu dobrú sprievodkyňu „Hildegardu“ i presadli sme na menšiu loď „Austria“ menovanú, lebo tu je Dunaj tak stisknutý medzi skalnaté brehy, že ledva i táto značne menšia loď merať mohla hĺbku Dunaja. Po 3 hodinovom hadení sa lode dosiahli sme prístav „Drienkova.“

Od Drienkova poskytuje Dunaj cestovateľovi svoj čarokraj. Tu sa točí náš veľikán neslýchane malou úžinou medzi vysokými skalinami, preto je i to tvrdenie, že vraj Trajan, cisár rímsky, most prez Dunaj dal tu spraviť. Stopami toho mostu majú byť diery na každej strane v skalinách tých vydlabané, ktoré ovšem pochybnosť u cestovateľov nevzbudia. Na ľavej strane Dunaja po viacerých rozpuklinách v balvánoch týchto ozorných upozornení sme boli na jednu obzvlášť, o ktorej zneje to podanie, že sa tam neslýchané davy kobyliiek zdržujú a keď sa jim teplý jarný vietor prajným ukáže, vtedy majú okolia tamejšie spustošiť. Pokúsili sa vraj viacráz jaskyne sa podobajúcu dieru zamurovať, lež dielo to vždy sa neužitečným dokázalo. V úžine tejto zviňajú a krúčia sa

sokoli, jakoby chceli pravdivosť dokázať našej krásnej národnej piesne. „Nad nami sa krúčia sokoli, nie jim je už Dunaj po vôli“ atď.

Po štyr hodinovej tejto púti dosiahli sme „Oršovu,“ prístav to ostatní v našej vlasti. Tu sme presadli zase na inú loď so štyrmi kolesami, ktorá tak bola plitká jako koryto a to preto, by sme na dáku skalú nenarazili. Tu som uzrel stromovým posiatu cestu, asi na pol hodiny od prístavu vedúcu ku kaplnke, kde posvätná koruna vlasti našej v katastrofe najnovšie sa odohranej nezbednými rukami skrytá bola. Večernie čerstvé povetrie pohrávalo sa nezbedne vlnami plitkého tam Dunaja, keď sme v najväčšom kolimbaní lode dosiahli prvý turecký prístav „Viddin,“ ktorému oproti nás jasno osvietené romanské mesto na noclah lúdilo.

Vietor utíšil sa a šerý Dunaj sluboval nám pokojnú noc, i keď ho ďalej merať budeme. Presadli sme zase na väčšiu loď menom „Franc Josef,“ ktorá nás vzletom ďalej unášala. Smutočný obraz vzal na seba Dunaj, staby chcel oplakávať tyranské s nim zachádzanie. Okrem holých brehov a pustých oku cestovateľovmu žiadneho druhého pohľadu neposkytoval. Vetry blinkotaly na tureckej strane, staby byly chcely odstrašiť ešte i nočné ptáctvo, by nezanedbané pobrežie nepoškvrnilo. Keď sme sa pri viac prístavoch i na romanskej i na tureckej strane pobavili, uzreli sme na tretí deň asi o 10. hod. ráno turecké mesto Rusčuk.

Je to pevnosť turecká. Okrem pár ošarpaných vojakov, niekoľko zachuchmaných žien nevidel som nič iného v prístave, jako množstvo židov. Z domkov, ktoré sa kolibám našich cigánov rovnajú, len sa tak dým valil, — tenkých vysokých väžičiek, bo veď sa modlitebnice turecké len tým od druhých stavísk rozoznávajú, je tu sila veľká, ktorých konciare polmesiac otupuje.

S polutovaním obdivoval som turecké ženy, ktoré tiež na loď vysadly. Nevedel som, čo

mám obdivovať väčšími, či tie zvyky a či jednoduchosť jejích? Každá žena sprevádzaná bola chlapcom, bo žena turecká dla koránu nespí sama cestu nastúpiť. Ledva že vysadly na loď, už si batožinu rozložily, aby si kúštick pohodlnosti neutrhly. I vyťahnu si svoje batožky tabakom našpikované, aby vraj tak cestovateľov tuhým kúrením odstránily. Neradi vraj vidia obdivovateľov. Turkyne barvia si obočia čiernou farbou, perny buď červenou alebo žltou, podobne i nechty a dlane. Tu som porovnával vznešenosť a to pyšné seba-povedomie našich severných žien s tou sebazábudlivosťou a znižovaním sa týchto.

Na štvrtý deň sblížil som sa koncu svojej cesty. Okolo Brailova vidím turecké parníky vojskom preplnené, ktoré striebli, by sa presvedčili, či voľáku zbraň a mužstvo Hercegovincom neprinášame. Darma čakali, žižen svoju korisťou zahasiť nemohli.

Okolo Brailova tiahla sa na brehu dlhý rad chudobných kolibôk, ktoré sa „mahale“ volajú, tam bývajú robotníci, prishahovavší sa zo Sedmohradska a z Moldavy, tak zvaní Sékeli a Čangó-Madari.

Lud romanský je veľmi zanedbaný v kulturnom a socialnom ohlade. Jestli o doktorom národe platí, tak o tomto najviac, že sa zaň hanbí šlachta. Táto zdiera a využitkuje lud ubohý. Šlachta nedbá, keď hladom a nevyvíčenosťou zahynie národ, len nech ona svojim chůtkam a vysokomyseľnosťam vyhovieť môže. Bujari len peniaze a majetky prídu sobrat do Romanie. Zimu trávia obyčajne buď v Taliansku, alebo v Dolnom Francúzsku, Nize atd.; koncom jara nakuknú domov, by videli, jako sa úroda ukazuje, a ledvaže domáce ohnisko obzreli, už poberajú sa do kúpelov, aby tak v hojnej miere požitky sveta tohoto zažili.

Všetku kulturu hladajú šlachťici v rečiach. Kto zná mnoho rečí, ten je vzdelaným a dobre vychovaným. Priemysel v Romanii udomácnit ani v najmenej miere sa nevyvíja. Priemyselní ľudia v Romanii sú jedine vystahovalci, Slováci z Turca, tak zvaní „Šefraníci“, Bulhari, Gréci a Židia. O demoralisácii nechcem sa rozpisovať; jedine nech to postačí, že keď večierkom krajšie

oblečeného človeka olúpi, nenie to tam žiadnou novinou. Lupič vyhráza sa oškodenému, že ho zabije, jestli by ho udal u súdu. Príčinu toho hľadať treba v tom, že luxus v takej miere panuje tam, v jakkej snah nikde, potom potulujú sa v Romanii zo všetkých krajín Evropy sobraní postavači, ktorí dobre žiť a nič nerobiť za cieľ tu zemskeho povolania si vytkli. Najhoršie ponosujú sa na Grékov, ktorí v lúpení skladov takú obratnosť prezradzujú, jako keď by boli školy lúpežnícke vychodili. Udaly sa pády, že nie len ozbýjali ľudí, lež i surové tyranstva previedli. Tak dostačí jedon príklad z augusta m. r. Jednoho boháča v Brailove večierkom nie len olúpili, lež mu i brucho za odmenu svojej úprimnosti prerezali, ktorú jim v nezatajení svojho ímania preukázal. Toto je hla vzdelanosti a bezpečnosti v kraji tomto.

Romanský národ baží, ačkoľvek šlachta je nečinná, vyšším vzletom po svobode a vzdelanosti. Michal Chrabrý vymanil národ zpod tureckého jarma. Rudolf II., cisár rakúsky a kráľ uhorský bol prinútený Sedmohradsko mu popustiť. Vniutornia sriadenosť Romanie bola od najstaršej doby pohlavárom ponechávaná, lebo lud plebesať bol známym už bojarom čo otrok podrobený. Bojari s kňazmi volili hospodára, t. j. terajšiemu kniežatu podobného panovníka. Nový štát tento má len 4,605.510 obyvateľov, kdežto plocha jeho obsahuje 2204 □ míľ. Obyvatelia zo všetkých národností europejských posbieraní, sú náboženstva: katolíckeho, nezjednotení Gréci, Židia, protestanti a koránu slúžiaci. Najväčšia časť priznáva sa k východnej cirkvi. Nenie teda divu, že reč romanská obsahuje tretinu slovančiny a dve tretiny latinčiny. Národnia poesie bola už dávno i tu pestovaná. Neskôr počali jej pestovatelia Francúzov napodobňovať. Tak i známy Kostagi Negri, pôvodca rom. hymny, bol najväčším milovníkom a napodobnovateľom francúzskej literatúry. Lud, jako to i v Uhorsku bol predtým od civilisacie odtiskaný a len na motiku a pluh odkázaný. Aby mu bojar bárske navylepil štyriadvadsať, zanedbal a prepustil industriu cudzincom; preto zaplavená je krajinka táto cudzincami. Krajina táto je ešte vždy pre-

úrodná a zbožím oplývajúca. Dobytok taký pestuje, že ho sotva kde inde vidaf; preto tvoria tieto najväčšie články kvetúcej tam industrie. O vysvobodene ľudu zpod jarma bojarského vydobyl si Ján Alexander Kúsa najväčšie zásluhy, následkom čoho si i istý pád bol pripravil, lebo panovanie jeho len krátke bolo, a síce od r. 1859, 24. januára po 24. február 1866. Nástupcom jeho je Karol, knieža hohenzollernské. Tento stavia základy pravej civilisacie; jemu ďakujú dve university, 13 gymnasia a 209 elementárnych škôl svoje jestvovanie. Nariadil prísne navštevovanie škôl i na vonkove. I nenie potom divu pri takom maecenašovi, že je teraz tam vyše 50 politických a belletristických časopisov, v národnej reči vychodiacich.

Pobavil som sa v Brailove za niekoľko dní. Brailov je mesto po Bukarešti v Románii najkrajšie; leží ono na ľavom brehu Dunaja, i počíta asi 30.000 obyvateľov. Je središtom priemyslu už polohou svojou. Na jar a pod jaseň vždy pár sto tisíc meríc zbožia na loďach Čiernemu moru úrody svojej bohatej posielia. Väčšia časť obyvateľstva pozostáva z Bulharov, Grékov a Židov a len z niekoľko rodín romanských. Má pekný chrám v gothickom slohu staváň.

Na poldruhej míle vyššie leží tiež veľké bohaté mesto poddunajské Galac, ktoré tiež v kupectve prekvitá a tiež na ľavom brehu Dunaja leží. Má do 90.000 obyvateľov, ponevác ale mesto toto bližšie Bazarabie, Rusku prislúchajúcej, leží, počítuje preto obyvateľov skoro polovicu, tak zvaných Lipovánov. Bazarabia prislúchala niekedy k Románii, čo prezraduje i meno veľkého muža, Mateja Bazaraba, ktorý reč národnú k službám Božím uviedol (r. 1653). Turecko, jako opravdivý vládár krajín týchto, prepustilo krajinku spomenutú Rusovi, na základe prímeria v Adrianopoli r. 1829 potvrdeného.

I Bukarešť, čo sídelné mesto kniežata Karola obhliadol som si tiež. Je to krásne mesto, šfaby o závod hralo s našim veľmestom Budapešťou. Obyvateľov má asi 230.000, a je šlachtou romanskou najsilnejšie obývané; preto nenie divu, že tito dla orientálneho vkusu mesto okrášľujú. Na hodiny okolo

mesta rozsiate zahrady skrývajú najkrajšie domy kvetúceho staviteľstva. Má mesto toto universitu, vojanskú školu a tri gymnasia. Prastaré mesto toto bolo od Negro Woda r. 1290 založené, od Mahomeda III. r. 1595 na popol obrátené a síce pre vypovedanie porte poddanstva. Od r. 1771 bolo brlohom ustavičného skrývania, raz ho mali Turci, raz Rusi, kým ho Rakúsko r. 1854 nevydobylo a r. 1857 Románii neodevzdalo.

Keď som takto i svoj cieľ, ačpráve nedosiahnutý, bol aspon prehliadol, myslel som už i na návrat. Išiel som teda 9. oktobra dráhou železničnou z Brailova po Plaješ, kde som asi 7 hodín na rýchlovoz čakal, ktorý sa len asi o 11. v noci pohol. Keď som i toto mesto dobre poobzeral, ktoré veľmi je kupecké a priemyselné, uzrel som romanský pohrab; išiel som sa teda podívať na zvyky tam panujúce. I zbadal som ten orientálny zvyk, ktorý Židom bol vítaným, a síce, že zosnulého sprevádzala kopa žobrákov, ktorí za rakvou kráčajú slzami odpočinok zosnulého osladit sa usilovali. Po pohrabe prišli všetci do kostola, kde kar slávil, bo na veľkých misách sladkastú kašu adamovými vidličkami chránili. Náhrobky v hrobitove okolo kostola rozloženom sú zvyčajne takéto: J S H R, alebo N J C A, za čím buď nič nenasleduje, alebo len samé meno tam ležiacoho. Jedon nápis som i takýto uzrel:

⊙	+	⊙
I C		X C
H I		K A

Náš rýchlovoz opatrený sprevádzajúcim nás vojacom a šestorkou fahaný ubiehal dost dobre. Tichunkú do spánku už dobre zanořenú prírodu prebúdzaly koníkov zvonca a tak sme menej zánimavý kus cesty našej po tme prekonali, šťastlivo doraziac do mesta Kimpina, odkial počnúc začína sa zánimavý pohľad pre cestovateľa. Kimpinská dolina prevyšuje čarokrásnou prírodou ozdobená i tie najutešenejšie partie v romantickom Švajcsku. Ťahá sa ona asi tri dobré hodiny, križľujúc sem i tam vysokým bokom hrebeňa „Buceš“ zvaného, ktorý vystupuje na 8000'. Hrebeň tento je jedon z najvyšších vrchov

karpatských, i večným snehom pokrytý; u päty leží mu známa dedina Sina, kde má svoje letné bývanie i knieža Karol. Od Sina vyššie tratí dolina už svoju pôvabnosť až ku samej hranici. Na hranici je mýto, zvané Tömös; neďaleko od neho nachádza sa podobného názvu dedina. Odtiaľto vzdialený je Brašov na dobré 4 hodiny. Brašov je saské kr. sl. mesto, najpriemyselnejšie v celom Sedmohradsku. Vnútorné mesto obývajú Sasi, predmestia Maďari a Romani. Má 12 kostolov, medzi ktorými vyniká gotický stolný kostol, gymnasium protestantské, z XIV. st. pozostalý mestský dom, viac dielní na meď, počítuje 28.000 obyvateľov. Blízo Brašova nachodí sa pomník sporej armády ruskej a rakúskej na utlačenie povstania roku 1849 tam sa sústredivšej. Brašovská rovina tiahne sa ďaleko a menuje sa krajnou Burzov, ktorú kráľ Emerik daroval týmto za pomoc poskytnutú, keď bratovi Ondrejovi križiacke ťaženie vodivšiemu do sv. zeme v úsrety pospiechal. Mesto toto bolo Turkami viacrás pustošené, potom opanoval ho roku 1658 Michal IV., vojvoda romanský. V januári roku 1849 bolo od Bema vydobyté; no 28. januára po šarvatke zave-

denej tamže medzi povstalcami a cisárskym vojskom odobrané, neskôr zas po druhýkrát od Bema opanované, ktorý kapituloval potom ruskému veliteľovi Lüdersovi.

Z Brašova pospiechal som s dvojnásobnou rýchlosťou domov. Viacej prekrásnych dolín sedmohradských sme prebehli rýchlosťou sna, až kým sme nezočili Bánfi-Huňad, ktoré mestečko už na hranici Uhorska leží. Mesto toto svedčí, že je prastaré, i znamená pôvodom svojim tolko, čo filii Bani; prislúchalo ono nekdy rodine šľachtickej, ktorá hodnosť bána nosila. Rodina táto prísťahovala sa XII. st. z Nemecka; neskôr pripadlo rodine Huňadovskej. Bánfi-Huňad má asi 2250 obyvateľov.

Na druhý deň pred obedom asi okolo 11. hodine dosiahli sme Veľký Várád; mesto to je historicky pamätné; pôvod svoj ťakuje už sv. Štefanovi. Leží na rieke Körösi. Z 8 predmestí pozostávajúce mesto toto je sídlom dvoch biskupských stolíc, počíta 16 kostolov, má 25.000 obyvateľov. Po Debrecine a Arade hrá najväčší zástoj v kupectve. Cez Kardsag a Solnok dostal som sa šťastne do veľmesta Budapešti a ztade na milé Slovensko!

S Bohom!

FEUILLETON.

Výprava do hôr.

Od *L. N. Tolstova.*

(Pokračovanie).

V.

O siedmej večer tiahli sme celí zaprášení a unavení širokou branou do pevnosti N. N. Slniečko práve zapadalo a metalo šikmú, ružovú lícu na malebné hradby a zahrady s vysokými záhonmi, ktoré obklučovali pevnosť, na zažltlé pole a belavé oblaky, nakopené okolo snehových vrchov, jako by jich napodobniť chcely, a tvoriace takto reťaz nie menej podivuhodnú a krásnu. Polmesiac visel na obzore jako priezračný obláčok. V aule¹⁾, ktorý sa rozkladal okolo brány, vyzýval na minarete chrámovom Tatár pravo-

¹⁾ Aul, kaukazská dedina.

veriacich k modlitbe. Speváci zanôtli s novou chuťou svoje piesenky.

Keď som si oddýchol a trochu odev na sebe sporiadal, išiel som k známemu pobočníkovi poprosiť ho, by môj úmysel sdelil generalovi. Na ceste z predmestia, kde som býval, uzrel som, o čom by sa mi v pevnosti nebolo ani snívalo. Skvostný kočiari, z ktorého módný klobúčik vykukával a francúzska reč sa ozývala, ubiehal popri mne. Z otvoreného okna výstavného domu doletovaly ku mne zvuky nejakej polky, vylúdzované klávesami na zlom, rozladenom fortepiane. V hostinci, okolo ktorého som kráčal, sedelo

okolo sklenice vína niekoľko pisárov, ktorí papirosy fajčili. Počul som, jako hovoril jedon k druhému:

„Dovolte, prosím Maria Grigorevna je našou primadonnou.“

Shrbený žid v obnosených šatách, s utrpenou tvárou vliekol vrieskavý, polámaný verklík a po celom predmestí rozliehaly sa zvuky finala z „Lucie.“

Dve ženské v šuštiacich šatách, v hodobavných mantillách, s kvetovanými slnečnkami, kráčaly chytrým krokom po úhladnej dlažbe. Dve dievčence, jedna v ružovom, druhá v jasno-modrom obleku, s rozpustenými vlasami, stály na dverách nízkeho domku a nútily sa k smiechu, len aby obracaly na seba pozornosť okolo idúcich dôstojníkov. Dôstojníci v nových kabátoch, bielych rukavičkách a lesknúcich sa náramkách vykračovali si pyšne po ulicach a boulevarde. Známeho svojho našiel som v prvom poschodí domu generálovho. sotva som mu sdelil svoju žiadosť a dostal ujistenie, že môže byť vyplnená, zarachotil pod oknom, pri ktorom sme sedeli, krásny kočiár i zastal pred bránou. Z kočiaru vystúpil vysoký, krásny muž v odeve, jaký nosí pechota, s majorskými náramky a kráčal po schodoch ku generálovi.

„Ach odpusťte, prosím,“ hovoril mi pobočník vstávajúc; „nadobno mi to hneď oznámiť generálovi.“

„Kto prišiel?“ pýtam sa pobočníka.

„Grófka,“ odpovedal tento, a zapínajúc si rovnošatu, ponáhlal sa hore ku generálovi.

Po chvíľke vyšiel z domu nevelký, ale veľmi krásny muž vo vojanskom kabáte bez náramkov, s bielym krížom na stužke. Za nim vyšiel major, pobočník a ešte asi dvaja dôstojníci.

V chôdzi, v hlase, v každom pohybe generálovom zračil sa muž, ktorý si je úplne povedomý svojej vysokej dôstojnosti.

„Bon soir, madame la comtesse (Dobry večer, pani grófka),“ hovoril, podávajúc okienkom ruku do kočiaru.

Rúčka v peknej rukavičke tiskla jeho praviciu a krásna, usmievajúca sa tvár v žltom klobúčku objavila sa v okne kočiaru.

Z celého rozhovoru, ktorý trval niekoľko minút, počul som len, jako generál s úsmevom hovoril:

„Vous savez, que j'ai fait vœu de combattre les infidèles; prenez donc garde de le venir. (Viete, že som prisľúbil, že pokorím odbojníkov; uvidíte, že sa to stane.)“

V kočiare rozliehal sa smiech.

„Adieu donc, cher général. (S Bohom teda, milý generálu!)“

„Non, à revoir,“ hovoril generál, stúpajúc po schodoch hore, „n'oubliez pas, que je m'invite pour la soirée de demain. (Nie, na uvidenie; nezapomeňte, že som sa pozval ku zajtrajšej večernej zábave.)“

A kočiár poberal sa ďalej.

„Jaký to človek,“ hovoril som sám k sebe na zpiatočnej ceste k môjmu obydlíu, „má všetko, po čom len Rus túžiť môže: úrad, bohatstvo, slávu — a muž tento žartuje pred bojom, ktorý, Bôh vie, jako sa zkončí, s krásnou dámou a sľubuje, že bude u nej budúceho dňa piť čaj, práve, jako by sa s ňou bol sišiel dakde na tanečnej zábave!“

U pobočníka sretol som sa s človekom, ktorý ma ešte viac zajímal: bol to mladý poručík K., ktorý sa vyznačoval skoro ženskou nežnosťou a bojajlivosťou. A preca prišiel k pobočníkovi preto, aby si vylial svoju zlosť a nelibosť na ľudoch, ktorí vraj svojimi pletichami zapríčinili, že nebol pridaný k nastávajúcej výprave. Hovoril, že také pokračovanie je hanebné, nekamarátske, že si to zapamätá atď.

Kedykoľvek som pozrel na výraz jeho tvári a začul zvuk jeho hlasu, nemohol som si nikdy prisvedčiť, žeby sa pretvaroval; veď bol veľmi zarmútený a rozhorčený, že mu nedovolili ísť na Čerkesov a prechádzať sa dažďom jich kúl; bol rozhorčený jako chlapec, ktorého nespravodlivo prútami vyšibali. Nepochopoval som nič z toho všetkeho.

VI.

O desiatej hodine večer malo sa vojsko pohnúť na pochod.

O pol deviatej sadol som na koňa a poberal sa ku generálovi; no v domnienke, že on s pobočníkom zaneprázdnení sú prípra-

vami k pochodu, zostal som na ulici, priviazal koňa ku plotu i sadol som si na lavičku s úmyslom, že budem čakať tu, kým generál nevyjde, i poberať sa potom za nim.

Slnčná žiara i lesk zameňovala sa s chladnou nocou a slabým svetlom nového mesiaca, ktorý sa ukrýval za mračná, tvoriac okolo seba na tmavo-modrej hviezdnej nebeskej oblohe blado žiarací polokruh; v oknách domkov a škárah sedliackych barákov zažiarili svetlá.

Dlhé stieny domov, stromov, plotov tiahly sa pekne rúce po svetlej, zaprašenej hradskej . . . V rieke ustavične kuňkaly žaby, na ulici rozliehaly sa hneď chytré kroky, shovor, hneď dupot koňský: z predmestia zalietaly časom k môjmu sluchu zvuky verklíku.

Nepoviem, o čom som rozmýšľal; z čiastky preto, žeby mi krušné bolo vyznať krušné myšlienky, ktoré naplňovali dušu moju v dobe, kde vokol seba videl som len radosť a veselosť, z čiastky i preto, že to nepatrí k mojej rozprávke. Zadumal som sa tak, že som ani nezbadal, keď hodiny bily jedonástu a generál s družinou svojou uháňal popri mne.

Zadnia čata bola ešte v pevnostnej bráne. S ťažkosťou predral som sa na moste medzi nakopenými delami, povozmi s batožinou, vozmi cestovnými a hrmotiacim dôstojníctvom. Za bránou predbehol som vojsko tmou nočnou mlčky tiahnuce a skoro na verstu cesty sa prestierajúce, i dohonil som generála. Keď som uháňal okolo oddelenia delostrelcov a dôstojníkov na koňoch, zarazil ma nemecký výkrik — urážajúci dissonanciou prosred tichej slavnostnej harmonie: „Podaj

záapalku!“ za ktorým nasledovalo zavolanie vojakovo: „Ševčenko! poručík pýta ohňa.“

Väčšia čiastka neba zahalila sa dlhými, tmavými mrákavami; len tu a tam blyštaly sa bladé hviezdy. Mesiacik schoval sa už za blízkym obzorom čiernych hôr, ktoré na pravo strmely, a metal na jich vrcholce slabú a trasavú položiaru. Vo vzduchu bolo teplo a ticho, ani listok sa nepohol. Spolu bola taká tma, žeš ani najbližšie predmety rozoznať nemohol; po oboch stranách cesty javily sa mi tu skaly, tu zvieratá, tu nejakí podivní ľudia — a len vtedy poznal som, že sú to kriačky, keď som počul jejich šušťanie a cítil sviežosť rosy, ktorou byly zaperlené.

Pred sebou videl som tmavú, kolísajúcu sa stenu, za ktorou pohybovalo sa niekoľko tmavých bodov: bol to prední voj jazdy a generál s družinou. Asi v prosriedku hýbala sa podobná čierna hmota, trochu nižšie prvá: pechota. Vo všetkých šíkoch panovalo také ticho, žeš mohol jasne počuť všetky tajomne spojujúce sa zvuky nočné: v dialke smutné vytie šakalov, podobajúce sa tu zúfalému plaču, tu chechtotu, — zvučné, jednotvarné piesne cvrčka, žaby, prepelice, nejaký blížiaci sa hukot, ktorého príčinu nemohol som si vysvetliť, a všetko toto sotva slyšiteľné hnutie prírody splyvalo v jediný, plný, prekrásny súzvuč, ktorý menujeme tíšinou nočnou. V tíšine tejto počul si suchotanie vysokej trávy a temný dupot kopýt, ktorý zapríčinil rezko pohybujúci sa predvoj vojska.

Zriedka ozýval sa v čatách šramot ťažkej zbrane, cinkot náhodou vypadnutého bodáku, prítlumený rozhovor a fíkanie koní.

Príroda dýchala ranňou sviežosťou a krásou.

(Pokračovanie nasleduje.)

† FRANTIŠEK PALACKÝ.

Pobratimný národ český odprevadil dňa 31. mája ku hrobu milovaného svojho — Ota. Širým Slovanstvom rozlietla sa rýchlou blesku smutná, ohromujúca zvest:

Františka Palackého niet viac! I zažialilo celé Slovanstvo: veď zašiel k Otcem siavný dejepisec, prední velikán českej literatúry, výtečný státnik a politik, spoľahlivý vodca

českého národa, nuž velikán, ktorého pripočítat nutno k najväčším svetovým učencom.

Nelútostivá Morena vyrvala ho nenadále z náručia českému národu. A preto jako dietky smútia nad mrtvolou drahého otca, ktorý celý svoj život vynaložil k jich blahu, tak žiali celý český národ nad rakovou svojho Otca Palackého. A tak dobre! Veď sotva ktorý národ môže sa vykázat mužom, ktorý by s najnovšími osudami, s jeho životom tak srastlý bol, jako Palacký. Jemu ďakuje český národ svoje vskriesenie, On urobil ho národom, ktorý s vztýčenou hlavou môže vkročiť medzi ostatnie národy a hrde vyvolať: Ja som Čech! Bez Palackého došlo by bolo u národu českého ta, kde Dobrovský (r. 1780) národ ten videl, obetujúc ho so slzou v oku no bez všetkej nádeje na pomoc, nezvratnej smrti; Palacký išiel prebúdzat národ predvedením vlastnej jeho bývalej velikosti, burcovať ho vylíčením jeho minulej slávy z ničoty. A dejepis, ten učiteľ národov, stal sa v rukách jeho anjelom, ktorý zahrml hlasom velikým: „Vstaňte z mrtvých!“

A národ český — žije, žije slavne!!

I my Slováci uznávali sme Palackého za svojho vodca; i my smútime za nim, i my stavíme mu večný pomník v srdci našom!

František Palacký, ktorého podarenú podobizeň na záhlaví čísla tohto podávame, narodil sa dňa 14. júna 1798 v Hodslavicach, v severo-východnom kúte Moravy, neďaleko Nivnic, rodiska to slavného Komenského, z otca Juraja, ktorý bol tam ev. učiteľom, a matky Anny, rodenej Križan. Prvá kniha, ktorú Palacký do ruky dostal, bolo sv. písmo; r. 1807 poslal ho otec do Kunvaldu, aby sa tam nemecky naučil. Roku 1809 zaviedol ho otec do Trenčína na ev. gymnasium, kde sa pobavil až do roku 1812. I prešiel na ev. lyceum do Požonu, kde už vtedy účinkoval jako professor reči a literatúry slovenskej Juraj Palkovič. Mladý Palacký doniesol to-muto učbárovi rukopis svojho otca, ktorý i skutočne Palkovič vydal; no obchod s Palkovičom bol vraj viac spôsobilý odstrašiť od pestovania českej slovesnosti, lež k nej nadchnúť. Prebudenie národného povedomia stalo sa podivnou náhodou. Keď Palacký s koncom

augusta r. 1813 navracal sa z prázdnin do Požonu, zachvátila ho nehoda tak, že asi za týždeň bavil sa musel u p. Bakoša v Trenčine, s ktorého synom chodil tamže do školy, Bakoš bol priateľom československej literatúry a mal mnoho českých spisov; ponevác ale nerozumel všetkým českým výrazom, žiadal Palackého, aby mu vysvetlil to, čo nerozumel. Palacký nebol to v stave urobiť. I stud nad touto nevedomosťou, i upozornenie Bakošovo primäly ho k pilnému čítaniu českých kníh a základnému zaoberaniu sa s československou literatúrou.

I pridružil sa v Požoni k Palkovičovi, ktorý od r. 1812 svoj „Týždenník“ vydával a prvý Palackého väčší pokus literárni bol preklad niekoľko spevov Macphersonovho Ossiana, ktorý v „Prvotinách pěkných umění“ r. 1817 vyšiel. R. 1816 obznámil sa s Jánom Benediktím a prosredníctvom tohoto vstúpil do listovného spojenia s našim slavným Šafarikom; spoločne s týmto vydali roku 1818 vtedy všeobecnú pozornosť vzbudivší spis „Počátky českého básnictví“ atď. Spisom týmto obrátili na seba pozornosť Jungmannovu a tak urobený je počiatok priateľského sväzku troch mužov, ktorým národ český za svoje znovozrodenie najväčšími diekami zaviazaný je. Roku 1817 bol vychovavateľom v dome vysokovzdelandej panej Zerdahelyi; a na tejto radu po zakončení svojich štúdií v Požoni prijal miesto vychovavateľa u panej Csúzy. So žiakmi svojimi prišiel r. 1820 do Viedne, kde studovaním v cis. dv. knihovni a obcovaním s Dobrovským a Kopitárom mal vhodnú príležitosť rozširovať obzor svojich vedomostí. Roku 1821 v lete vrátil sa opäť do Uhorska a býval na panstve panej Csúzy v komarňanskej stolici, kde pobavil sa až do 1823. roku, zaoberajúc sa hlavne s estetickými študiami, ktorých výsledky uverejňoval v „Kroku.“

V dejepise českom zalúbil si Palacký zvlášte dobu husitského hnutia, ktorá dobou bohatierskeho povznesenia národa českého menovať sa môže. Aby podal dôkladný obraz toho pamätného veku, odobral sa Palacký r. 1823 do Prahy skúmať tam pramene ku svojmu účelu. Jungmann privítal 25 ročnieho

muža vrele vo svojom dome. i zalúbil sa mu medzi novými priateľmi literárnymi tak, že už viacej Česko neopustil. Dobrovský uviedol ho do vlasteneckého domu grófa Františka Šternberka, aby napísal monografiu tejto rodiny. Úlohu tejto dostal Palacký behom jedného roku k úplnému uspokojeniu svojho priaznivca a bol od toho času milým a vítaným spoločníkom v salonoch Šternberských, kde vtedy stredisko všetkej vzdelanej šľachty českej bolo. Aby Palackého k Prahe a Česku pripútal, menoval ho Šternberk svojim archivarom a k tomu dovedol „kr. českú vedeckú spoločnosť,“ že Palackému sverila zostavenie „Starých letopisov českých.“ Týmto umožnený mu bol prístup do rozličných archívov, v ktorých zbieral látku ku svojim dejepisným dielam. Roku 1826 stal sa redaktorom časopisu „Musea českého,“ ktorý v nemeckej a českej reči vydával. Roku 1827 oženil sa s Thereziou, dcérou advokata dra Jana Měchura. Vo vzdelanej a spanilomyšľnej dáme dostal Palacký manželku vzornú a žil s ňou šťastlivo za 33 rokov. V ten istý rok dostal od krajinského výboru českého poverenie, aby pokračoval, v „chronologickom dejepise Česka, ktorý bol Pubička započal. R. 1828 osvedčil sa, že je hotový vypracovať zvláštny dejepis Česka. Uzavretím krajinského výboru od 13. apríla 1829 vymenovaný bol za krajinského historiografa, ale toto uzavretie nedošlo schválenia cisára Františka; vzdor tomu daný bol Palackému roční honorár 1000 zl. striebra za vypracovanie dejepisu Čiech; konečne cisár Ferdinand menoval ho r. 1839 krajinským historiografom. Od tohto času žil Palacký úplne svojmu povolaniu.

„Matica česká“ založená bola hlavným pričinením sa Palackého. Časopisy musejné a spisy „Maticou“ vydávané stali sa vzormi, ktorými spisovatelia sa riadili a tak jazyk český sa vytriebil a ustálil po mnohých bojoch, ktoré zvestovatelia starého jazyka drevnejších časov a reformátori nového veku boli viedli. Prvé veľké dielo, ktoré pomocou „Maticy“ vyšlo, bol slovník českej reči Jungmannom spísaný.

Zprávy české o Čechách vydal Palacký v 6 dieloch „Archivu českého“ až do roku

1526 a ponevác mu zvlášte pri vypísaní dejín husitského hnutia potrebnej známosti miest v Čechách už zaniklých treba bolo, prebral celé dasky zemské a zbytky jich i zprávy v urbároch jednotlivých miest a panství zachované a podal „Popis Čiech,“ v ktorom všetky terajšie i niekdajšie mestá sú opísané. Až do r. 1850 písal „Dejiny“ svoje nemecky, potom už len česky a preklad jich nemecký sám opravoval. Ale neustal patriarcha český i v prvých prácach pri mnohonásobnej činnosti svojej historickej. Za 11 rokov redigoval „Musejník“ až do r. 1838, od „král. Spoločnosti Nauk“ bol. r. 1839 vyvolený za tajomníka, v ktorom úrade do r. 1844 sotrvál; od r. 1841—1852 bol jednatelom výboru musejného.

Rok 1848 vyrušil Palackého z pokojného sveta literárneho a vrhol ho do života politického. Zpomenuť zasluhuje odpoveď jeho na pozvanie, aby sa súčasťnil na porádach vo Frankfurte. Následkom tej odpovede ponuknuté mu bolo Pillersdorffom ministerstvo kultu a osvety. Neprijal ho. I dňa 2. sept. ponuknutá mu bola torba ministerská, ani vtedy ju neprijal. Na ríšskom sneme v Kromeríži zaoberal sa vypracovaním návrhu ústavy pre Rakúsko. Po nastúpení reakcie vrátil sa späť k svojim historickým štúdiám, sklamaný v nádejách svojich a ranený v najhlbších útrobach. Rok 1861 povolal ho znovu k politickej činnosti, ktorá až do smrti jeho trvala; o účinkovaní jeho politickom nepotrebujeme podrobného spomínania: zná ho každý upovedomelý Slovák. Pripomenúť nutno, že ho r. 1861 menoval cisár doživotným členom panskej snemovne. I v tomto čase vyšly historické práce, ktoré zovrubne vylíčil jednotlivé stránky Dejín českých atď. Staršie jeho drobné spisy nemecké vyšly r. 1874 majúť názov „Gedenkblätter,“ české drobné spisy v zbierke „Radhost“ rečenej.

Dňa 23. apríla tohto roku svätzil český národ slavnú pamiatku toho, že Palacký zakončil „Dejiny národa českého,“ na ktorých za 40 rokov pracoval. Majstrovské toto dielo je najväčším a najkrásnejším poručenstvom, jaké Otec národa zanechať mohol potomstvu. „Hla národe, vidz, jakým si býval velikým

a slavným!“ šepce to z každého riadku jeho „Dejin.“ A celý národ radoval sa ešte pred mesiacom nad zakončením obrazu drevného svojho slavného života i netušil, jak skoro krutý žiaľ ho očakáva. Niet ho už medzi živými. Vykonal vznešený cieľ svojho života, keď dokončil svoje nesmrteľné dielo. Ochorel dňa 7. mája a o 19 dní ho nebolo: zomrel dňa 26. mája o 4 $\frac{1}{2}$ hod. odpolednia v zlatej Prahe. Jakkáňže sa po Prahe rozniesla smutná zpráva o umretí dr. Fr. Palackého, počala sa hneď kráľovská Praha odievať v rúcho smútočné. Z budov zavialy čierne zástavy a ďalekopis roznášal na všetky strany žalostnú zvesť: že otca národa niet viac! Na rakev jeho položené bolo vyše 900 vencov, medzi nimi i od „Tatranských Slovákov.“ Pohrab jeho započal sa v Prahe 31. mája o 10. hodine, asi 500 povozov odprevádzalo pozostatky Palackého z Prahy. Český národ pochoval si ho tak slavne jako svojho slavného kráľa Karola IV. Kostí najvätsieho Čecha XIX. storočia odpočívajú v Lobkoviacach pri boku jeho milej manželky, jako si to vždy prial.

Palacký bol veľkým priateľom a podporovateľom našich ústavov, nášeho života. Písateľ riadkov týchto navštívil Palackého r. 1873 dňa 21. mája; i našiel ho pri písacom stolíku; keď zvedel, že má pred sebou Slováka, vyjasnila sa jeho hlboko zadumená milá tvár, a otázkam, ktoré sa týkali nášeho života, nebolo konca. Čím dial, tým stával sa natešenejším; i hovoril takým zápalom o našej budúcnosti jako nejaký dvadsaťročný šuhaj. „Studujte a pracujte vytrvale, dojdete i vy Slováci cieľa. Jako nás po celé storočia vzdelaný Nemec nedoviedol ponemčiť, tým

menej vás už Maďari pohltia: národy teraz nevmierajú. Pred 50 rokmi bolo nás len niekoľko mužov, ktorí sme začali kriesiť národ, o ktorého znovuzrodení i sám Dobrovský pochyboval. Jungmann, vaši veľkí rodáci Šafárik a Kollár, Presl, ja a ešte nektorí mužovia tvorili sme inteligenciu národnú. Smutné to byly časy. A vidíte teraz Prahu?! Verte, kto siaha po vašich národných právach, ten vrhá nám rukavicu: my sme jedon národ!“ Tak a podobne s nadšenostou hovoril medzi inším veľký Palacký o našom boji za kultúru a národný život. Na pamiatku obdržal som od neho výtisk „Radhosťu“ s vlastnoručným podpisom.

Palacký bol členom temer všetkých učenných spoločností v Europe jestvujúcich, čestným mešťanstvom asi 1000 mestami a obcami vyznačený, premnohými rádami ozdobený, ktoré však nikdy nenosil. Palacký bol naskrze povahy šľachetnej. Všetko nízke, sprosté bolo mu cudzím. Vedomec neurobil nikdy krivdu. Ideálna snaha, ktorej život svoj venoval, naplňovala ho úplne. V politickom boji neschvaloval nikdy prosriedky nekalé. Život jeho rodinný bol krásny a srdečný; jeho syn, dcéra a zať dr. L. Rieger chovali preň najvrúcnejšiu úctu a lásku.

Roku 1848 umierajúci veľikán Josef von Görres, pozerajúc do budúcnosti, povedal: „Slovania víťazia!“ Na tomto víťazstve bude mať československý národ nemalý podiel: a k tomuto vskriesil ho Palacký: preto On večne ostane v pamäti národu slovanského, ba v srdci srdca jeho!

Pokoj obrovskému duchu Jeho a večná i slavná pamäť Mu v Slovanstve!!

Zvolenský zámok.

(Vyobrazenie na strane 129.)

Mesto Zvolen (dľa starodávnych listín „Zolum villa“) a jeho zámok hraly dôležitú zástoť v osudoch hornieho Uhorska. Kedy je toto mesto i so zámkom vystavené, nezná sa; r. 1244 za panovania Bély stalo sa svobodným a kráľovským mestom. Už za časov slo-

venského kráľa Mojmíra vystavený bol hrad blízko Zvolena na vrchu, pod ktorým riečka Slatina do Hrona vteká. Z tohto staroslavského hradu, ktorý náš ľud „Pustým hradom“ volá, pozostaly ešte do našej doby nektoré srúcaniny, v nepretrzenosti po hrebeňoch hôr

mestských v podobe mesiaca na nove rozložené. Keď hrad tento v rumy klesol, vystavený bol nový pri samom meste, ktorého vyobrazenie nám český umelec V. Melka v čísle tomto podáva. V XIV. storočí vládol hradom týmto „pán Váhu a Tatier“ — Matúš z Trenčína. R. 1440 vládáril tu so svojou posádkou Jiskra z Brandýsa. Uzavretím pokoja Alžbety s Vladislavom (r. 1442) zdal sa byť statný Jiskra pánom zbytočným, a preto boli by sa ho radi zbavili, len že mu sľúbenú odmenu zaplatiť nemohli. I zdráhal sa český vodca svoje stanovisko opustiť a držal sa tu i potom, keď sám Vladislav brannou mocou vytlačil ho chcel. Zámok bol niekoľkokrát obliehaný, no voždy bez výsledku. I Huňad pokúšal sa r. 1451 o vytlačenie pomocného českého vojska z tohto zámku a pochodil práve tak, jako jeho predchodcovia. Konečne

naliehal Vladislav, že s Jiskrom po zlom nič nevyvedie i rozkázal Huňadovi, aby po dobrotky s nim vyjednával. Jiskra opustil pevný hrad len r. 1462, keď mu kráľ za jeho verné služby 25.000 dukátov vyplatil. Anna, manželka Vladislavova, utiekla sa často v peňazitých záležitostiach k bohatým Thurzovcom; i dala Jánovi Thurzo roku 1505 do zálohu baňské mestá a hrad mesta Zvolena. V tureckých vojnách bol hrad (i s mestom) silne opevnený i poskytoval veľkému krajinskému majetku a mnohým ľuďom ochranný prítulok. I krajinská koruna bola tu viacrás opatrovaná. R. 1708 dňa 26. okt. dal mesto Bercsenyi z dom do domu podpáliť, keď už predtým Levice a Krupina popolom lahly, aby vraj tak cisárskym strachu nahnal. Okolie Zvolena je čarokrásne. Nie div, že Matiaš kráľ na zvolenskom zámku tak sa rád bavieval!

Detvania.

(Vyobrazenie na strane 137.)

„Kto ste videli, slovenskí bratia, tej zbojníckej Polany štít? Skaliská, čo sa v oblakoch tratia, jakoby nebo chcely schytiť: okolo bralísk bujnú trávičku a hadie pirte, oviec chodníčky, a vyhlad čarovnej hory; pod ňou sto dolín, sto dedín leží, jak by kráľovna z vysokej väži prezerala svoje dvory.“ A v tých dolinkách a v tých dedinôčkach, ktoré tvoria vospolne matičku Detvu, žije si ľud náš slovenský, ľud dobrý, ľud špatnokrásny, ľud svieži, silný; — lebo „či tých šarvancov Detvy ozrutných Polana na tých prsách mohutných nenosí a nenadája? alebo aspoň na tie výšiny nehľadí dcéra tejto rodiny, keď má porodiť šuhaja? Jakoby Detva obrov nemala! — Mať zrodila v poli syna, trávovú plachtu porozvíjala, z buka na buk ju pripína; prvýraz očí šuhaj roztvorí, čo vidí? — výsosť Polany hory a opachy nezvratných skál; a zpusťí zraky prvé v doliny, čo vidí? — hory zázračnej stíny a prekrásnu slovenskú dial. Mať žne, a kto to dieťa čičíka? Šum lísa storočných dubov; a k jakej piesni chlapča privyká? Vetur duje horou hrubou; a pekná pieseň šumnej materi mla-

duškú dušu len s krásou mieri, aby celkom syn nezdivel: a preto potom rád on počúva, i keď Polanou víchor predúva i mladušky slovenskej spev.“ I syn Detvy rád si zaspieva, rád zafujaruje, aby zahnal žiale svoje. „V širokých prsách posbiera paru a vydúchne si smutnú fujaru, prsty na dierky položí: — zaplače hora, háje zastenu a žial za žialom z prs tých sa ženú, v ktorých smútok nebrloží. Lebo to má ten ľud špatnokrásny, že radosti v žialoch spieva. Cudzí mu je strach — cudzie nádeje, čo ten svet náš previevajú.“ Oblek Detvana je čistý, uhladný. „Čierna kabanka, plecom visiaca, širák (pri mládenkoch) kvietim operený, červená stužka kvietim letiaca a obličaj ozorený, a mladý fúzík a bradka mladá a sokolieho oka lampada a vrkočov havraných pár a na opasku ligot storaký a ľahkých krpcov dlhé návlaky“ a obrovská postava — imponuje každému. Pán V. Melka podáva nám obraz, ktorý zdarile znázorňuje typ ľudu Detvanského, ktorý i nás mädoustý Sládkovič vo svojom „Detvanovi“ tak majstrovsky opísal. Poznať tu ráz čisto slovanský už z uprimného zovňajšku tých

troch
vraca
ského
tiemu
v pot
tička
polia
je ter
račko
ňuje

I
stave,
býval
uhors
že v
maďar
je vät
toho
Drape
pise,
a že
Pán
svoje
za ni

troch mužských postav. Ti dvaja v kabankách vracajú sa snaď z výročného trhu zvolenského domov i ponosujú sa na zlé časy tretiemu, ktorý pri blízkej železničnej trati v potu tvári chlieb svoj vyhľadáva, lebo matička Detva tolko už má defureniec, že jej polia nestačia jich všetky vychovať. Podivný je ten slovenský svet! Čím viacej mu umieračkom zvonía, tým viacej mladne a rozhojňuje sa. Okolo roku 1638 usadil Ladislav

Čáky pod Polanou niekoľko rodín z Trenčianska, Oravy a Liptova: sama Detva má teraz do 14.000 obyvateľov! Hľa, končím zase so Sládkovičom:

„Z nízkosti taktó tvorí duch večný
Trón, kde si sláva sedáva:
Rod mój, ty lúb si svojho Detvana,
V ňom duša tvoja je zmaľovaná,
Zhrej obrazom tým, čo schladlo!“



JANKO KRÁL,

slavný, doma i v Slovanstve obľúbený spevec slovenský,

narodený dňa 24. apríla roku 1822 v Lipt. Sv. Mikuláši,
zomrel v tichom úkryte čo advokát v Zl. Moravcach dňa 23. mája
o 7. hodine ráno po krátkej horúčke a bol tamže dňa 25. mája
o 2. hodine po poludni pochovaný.

Pokoj prachu jeho a slavná mu pamäť v národe!

Drobnosti.

Maďari vymierajú. Na geografickej výstave, ktorá sa lanskeho roku v Paríži odbyvala, vystavené byly i mapy statistické uhorskej kancelarie, z ktorých ide na javo, že v uhorských krajoch, v ktorých prevláda maďarská národnosť, roční počet zomrelých je väčší, než počet narodených. Na základe toho napísal parížsky profesor dejepisu Drapeyron článok v jednom parížskom časopise, v ktorom tvrdí, že Maďari vymierajú a že jich za 2—3 sto rokov viac nebude. Pán dr. Veselovský môže byť pyšným na svoje proroctvo, keď ho i francúzski učenci za nim opakujú.

Neodvislé Poľsko. Pozňanský Poliak Korčeka uverejnil nedávno otvorený list, aby Poliaci založili v Oceanii neodvislú kolóniu a ponúka k tomu cieľu 230.000 frankov. Navrhuje k tomu jedon ostrov v Oceanii, ktorý nenie posial žiadnou europejskou vládou opanovaný. Ta majú sa Poliaci sťahovať a síce preto, aby poľskí emigranti mali bezpečný útulok, a založila sa nová svobodná Poľska.

Preleteli z Ameriky do Evropy. Noviny uverejňujú zprávu o udalosti, ktorá, jestli sa skutočne tak má, dokazuje nesmierny pokrok v užívaní balónov k praktickým účelom. Vec

má samat nasledovne. Vetroplavec Gašpar Flammarin a s ním jeden mašínista, jeden matróz, jeden meteorolog a jeden člen porotného súdu vo Filadelfii, všetci päťoria Francúzi, vybrali sa dňa 8. t. m. zavčas rána z Filadelfie na cestu do Evropy a síce v balóne a vykonali túto cestu za 60 hodín. Balón Flammarinov má dve kolesá, ktoré pohybuje mašina v sile 15 koní a priaznivý prúd vzdušný dobre môže použiť. Flammarin je presvedčený, že proti vetru nemožno balón spravovať, ale treba v rozličných vrstvách vzdušných potrebný prúd vyhľadať a s ním potom ďalej ísť. Prírodný prúd našli vo výške 8000 stóp, a potom s úžasnou rýchlosťou pohybovali sa nad oceánom. Viac lodí jich spozorovalo a výstrelami pozdravilo. Celý deň sa jim vodilo dobre, ale na druhý deň povstal víchor, ktorý jich hnal k severu a len po dvoch hodinách našli vhodný prúd. More hádzalo strašné vlny, a tu zrazu roztrhla sa hodbabná, plynom naplnená guľa. Strašné okamženie. Balón začal padať; buráčajúce more hrozilo svoju obeť pohltiť. Roztrhlna obnášala už tri stopy. Tu, hľa, vyliezol hore matróz po povrazoch a zaplácal diery. Boly zachránení. Všetko to stalo sa za 10 minút. Okolo poludnia vypuklo slniečko, a oni zazreli pod sebou pustú zem s čiernymi vrchami. Bol to ostrov Island. Okolo 5. hod. popoludní objavilo sa zrakom povetných cestovateľov Francúzsko, cieľ to jejich cestovania; o 7. hod. zostúpili v Bretagni, poldruhej míle od mesta Rennes.

O káve. Na začiatku XV. storočia ani v Arabii o káve ešte nič nevedeli. R. 1430 cestoval Mufti Aden perskou ríšou a pil vtedy prvýraz kávu. Vracajúc sa do Arabie vzal nečo kávy a od toho času začali v Arabii rastlinu tú pestovať. Meno svoje dostala káva od krajiny Kafy v Habeši na východnej strane Afriky. Kedy sa Europčania o káve dozvedeli, nenie dostatočne známo. Benátky, tak sa zdá, bolo prvé európejské mesto, kde r. 1613 už káva sa pila. Roku 1644 zavedená je káva v Paríži a r. 1652 v Londýne. Do Viedne dostala sa káva len r. 1683 počas obliehania mesta od Turkov. Na začiatku predošlého storočia počala sa káva pestovať na pôde americkej a ztade, menovite z Brazílie, teraz najviac kávy k nám sa dováža.

Turci nikdy nad zomrelým neplačú, — korán jich učí, že sa s nim opäť uvidia. Pred pohrabom sa jednoducho shromaždia pred mešitou a po odbavených modlitbách odprevadia telo ku hrobu v tichosti. Ani zomrelého neobliekajú v nádherné šaty, ale zabalia ho jednoducho do bielej plachty a zahrabú.

Pouličné lokomotivy v Paríži. Od niekoľkých dňov vozia sa Parížania na pouličných dráhach vo štvrti na ľavom brehu Sekvany pomocou parných strojov. Stroj je od vozu, v ktorom ľudia sedia, oddelený sklenenou stenou a dym vraj sám trávi. Za hodinu ujde stroj ten 12 kilometrov. S väčšou rýchlosťou ubiehať nedovolila parížska polícia.

Listárň redakcie a administrácie.

Číslo toto neskoršie dostalo sa do rúk ct. obecnstva preto, že redaktor prevázaním sa do Detvy mnohými súkromnými záležitosťami v lit. prácach svojich hatený bol. Pousilujeme sa zameškané dohoniť i presvedčení sme, že je ct. obecnstvo s nami usrozmene, keď povieme: slovenský redaktor mienu a — darmo je! — **Mnohým pl. t. pánom.** Odpusťte, že sme poslal na Vaše listy neodpovedali; stane sa čo najskôr. — **x+y+z.** Čo nepíšeš? Čakám túžobne

Tvoj dopis. Alebo si snad mój list nedostal? — **P. Laskomerský.** Či mám valašku? Zabudli ste, že mám tvrdú hlavu a silné „páste?“ Vodi sa mi skoro jako Vášmu Slúčkovi, len že sa ja svetu smejem. — **P. D. Šustek v Cikágu.** „Svornosť“ pána F. B. Zdrúbekova prišla i Vaše milé listy. V budúcom čísle začneme podávať dopisy o výstave vo Filadelfii. Na zdar! — **P. Sv. H. v Šk.** Poshovenie, bračok! Poshovárme sa listovne. „Žalmy“ prišli. Živio!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye.)

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3^{1/2} — 4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydavateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač.-účasť spolok v T. Sv. Martine.

troch mužských postav. Ti dvaja v kabankách vracajú sa snaď z výročného trhu zvolenského domov i ponosujú sa na zlé časy tretiemu, ktorý pri blízkej železničnej trati v potu tvári chlieb svoj vyhľadáva, lebo matica Detva tolko už má defureniec, že jej polia nestačia jich všetky vychovať. Podivný je ten slovenský svet! Čím viacej mu umieračkom zvonía, tým viacej mladne a rozhojňuje sa. Okolo roku 1638 usadil Ladislav

Čáky pod Polanou niekoľko rodín z Trenčianska, Oravy a Liptova: sama Detva má teraz do 14.000 obyvateľov! Hľa, končím zase so Sládkovičom:

„Z nízkoosti takto tvorí duch večný
Trón, kde si sláva sedáva:
Rod môj, ty lúb si svojho Detvana,
V ňom duša tvoja je zmaľovaná,
Zhrej obrazom tým, čo schladlo!“

Kukučka.

Žalostivá kukulienka
Zasmej sa,
Mrákavou krytá zoreнка
Zardej sa!
Odhučte vy vody chladné,
Nech sa v rose slnko zhlíadne
Po tých lúkach kvetistých,
Po tých listoch sriebrištých!
Zahnal vetrik daždné mraky
Z modriny,

Odtiekly už kalné mláky
V doliny:
Rosnou horou voľne túlam,
Volám k kvietkom, kriáčkom, žulám —
Vítaj svet môj — jasota,
Vítaj život — krásota!
Kukú, kukú —
Evoe svetlo! evoe Vit!
Kukú, kukukú!!

Vajanský.



JANKO KRÁL,

slavný, doma i v Slovanstve obľúbený spevec slovenský,

narodený dňa 24. apríla roku 1822 v Lipt. Sv. Mikuláši,
zomrel v tichom úkryte čo advokát v Zl. Moravcach dňa 23. mája
o 7. hodine ráno po krátkej horúčke a bol tamže dňa 25. mája
o 2. hodine po poludní pochovaný.

Pokoj prachu jeho a slavná mu pamäť v národe!

Drobnosti.

Maďari vymierajú. Na geografickej výstave, ktorá sa lanského roku v Paríži od-
bývala, vystavené boli i mapy statistické
uhorskej kancelarie, z ktorých ide na javo,
že v uhorských krajoch, v ktorých prevláda
maďarská národnosť, roční počet zomrelých
je väčší, lež počet narodených. Na základe
toho napísal parížsky profesor dejepisu
Drapeyron článok v jednom parížskom časo-
pise, v ktorom tvrdí, že Maďari vymierajú
a že jich za 2—3 sto rokov viac nebude.
Pán dr. Veselovský môže byť pyšným na
svoje proroctvo, keď ho i francúzski učenci
za nim opakujú.

Neodvislé Poľsko. Pozňanský Poliak
Korčka uverejnil nedávno otvorený list, aby
Poliaci založili v Oceánii neodvislú kolóniu
a ponúka k tomu cieľu 230.000 frankov.
Navrhuje k tomu jeden ostrov v Oceánii,
ktorý nenie posiaľ žiadnou európejskou vládou
opanovaný. Tá majú sa Poliaci sťahovať
a síce preto, aby poľskí emigranti mali bez-
pečný útulok, a založila sa nová svobodná
Poľska.

Preleteli z Ameriky do Evropy. Noviny
uverejňujú zprávu o udalosti, ktorá, jestli sa
skutočne tak má, dokazuje nesmierny pokrok
v užívaní balónov k praktickým účelom. Vec
má sama nasledovne. Vetroplavec Gašpar Fla-
marin a s ním jeden mašínista, jeden matróz,
jeden meteorolog a jeden člen porotného súdu

vo Filadelfii, všetci päťoria Francúzi, vybrali sa
dňa 8. t. m. zavčas rána z Filadelfie na cestu
do Evropy a síce v balóne a vykonali túto
cestu za 60 hodín. Balón Flamarinov má
dve kolesá, ktoré pohybuje mašina v sile 15
koní a priaznivý prúd vzdušný dobre môže
použiť. Flamarin je presvedčený, že proti
vetru nemožno balón spravovať, ale treba
v rozličných vrstvách vzdušných potrebný
prúd vyhľadať a s ním potom ďalej ísť. Pri-
hodný prúd našli vo výške 8000 stôp, a
potom s úžasnou rychlosťou pohybovali sa
nad oceánom. Viac lodí jich spozorovalo a
výstrelami pozdravilo. Celý deň sa jim vodilo
dobro, ale na druhý deň povstal víchor, ktorý
jich hnal k severu a len po dvoch hodinách
našli vhodný prúd. More hádzalo strašné vlny,
a tu zrazu roztrhla sa hodbabná, plynom na-
plnená guľa. Strašné okamženie. Balón začal
padáť; burácajúce more hrozilo svoju obeť
pohltnúť. Roztrhlna obnášala už tri stopy. Tu,
hľa, vyliezol hore matróz po povrazoch a za-
plácal dieru. Boli zachránení. Všetko to stalo
sa za 10 minút. Okolo poludnia vypuklo sl-
niečko, a oni zarezli pod sebou pustú zem
s čiernymi vrchami. Bol to ostrov Island.
Okolo 5. hod. popoludní objavilo sa zrakom
povetrných cestovateľov Francúzsko, cieľ to-
jejich cestovania; o 7. hod. zostúpili v Bre-
tagni, poldruhej míle od mesta Rennes.

Listáreň redakcie a administrácie.

Číslo toto neskoršie dostalo sa do rúk ct. obe-
cstva preto, že redaktor prevázaním sa do Detvy
mnohými súkromnými príležitosťami v lit. prácach
svojich hatený bol. Pousilujeme sa zameškané do-
honit i presvedčení sme, že je ct. obecstvo s nami
usrozmene, keď povieme: slovenský redaktor mieni
a — darmo je! — **Mnohým pl. t. pánom.** Odpustte,
že sme posiaľ na Vaše listy neodpovedali; stane ša
čo najskôr. — **x+y+z.** Čo nepíšeš? Čakám túžobne

Tvoj dopis. Alebo si snad mój list nedostal? — **P. Laskomerský.** Ci mám valašku? Zabudli ste, že mám tvrdú hlavu a silné „páste“? Vodi sa mi skoro jako Vášmu Slúčkovi, len že sa ja svetú smejem. — **P. D. Sustek v Čikágu.** „Svornost“ pána F. B. Zdrúbekova prišla i Vaše milé listy. V budúcom čísle začneme podávať dopisy o výstave vo Filadelfii, Na zdar! — **P. Sv. H. v Šk.** Poshovenie, bračok! Poshovárane sa listovne. „Žalmy“ prišly. Živio!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia održia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orla“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.